

In deze uitgave onder andere:

- Herdenkingsborden Tweede Wereldoorlog
- De voedseltocht(en) naar Geertruidenberg
- Het Pelgrimspad
- Tot zegen van den boerenstand

Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam

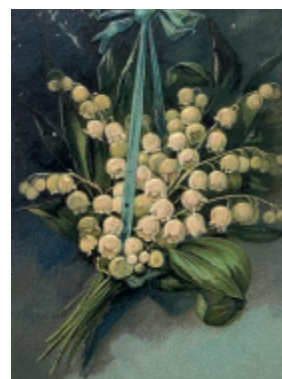
Mededelingenblad

Inhoudsopgave

Voorwoord	01
Activiteiten en Mededelingen.....	02
Herdenkingsborden Tweede Wereldoorlog.....	05
De voedseltocht(en) naar Geertruidenberg.....	08
Eerste Dodenherdenking	10
Adri Kampman-Timmer	12
Kwartierstaat van Adri Kampman-Timmer.....	14
Supermarkt Timmer op het Peulenplein	20
Het Pelgrimspad	22
Interview: Waar zijn ze gebleven?	24
Klinkt dialect lelijk?	28
AFRIKAANS + recept	29
Tot zegen van den boerenstand	32
Uit de oude fotodoos van	33
Boekennieuws	34
Nieuws van de Koperen Knop	36
Schenkingen	39
Uitgaven	41

*Bij de coverfoto voorzijde:
restaurant kerkportaal met mysterieuze vondst rechts*

Bij coverfoto achterzijde: kaart is een schenking

Inleveren kopij vanaf 15 oktober 2021:
sluit 15 november 2021
Toesturen kan naar:
aaltje1950@gmail.com (eindredacteur)

COLOFON

Uitgever

Historische Vereniging
Hardinxveld-Giessendam

Eindredactie

A. van Lopik-de Jong

Redactieleden

W.F. van de Bree-Ooms
M.J.A. de Haan
A. van Lopik-de Jong
J.F. Teeuw-van der Plas
P. van Wijngaarden

Foto's

Archieven, Freke Corte, Timmer, Piet Boogaard

Vormgeving, opmaak en druk

De Groot - grootsgedrukt.nl, Goudriaan

Redactieadres

E-mail: info@hv-hardinxveld-giessendam.nl
Secretariaat: wf@vandebee.nl

*Het Mededelingenblad verschijnt twee keer per
jaar en is gratis voor leden en zusterorganisaties.
Losse verkoopprijs € 3,50*

Genealogische werkgroep

Jan Dubbeldam, Wim van den Heerik,
Bas Huisman, Arie Verhoef

Historisch Informatie Centrum

Peulenstraat 243 tel. 0184 - 632956
(op zaterdagmorgen van 10-12 uur)

Copyright

Overname van artikelen of gedeelten daarvan
is toegestaan mits vermelding van de bron en
toezending van een exemplaar.

Lidmaatschap

De minimumcontributie bedraagt € 17,50 per jaar.
Voor leden tot 18 jaar en ouder dan 65 jaar € 15,00.
Bankrekening NL65 RABO 0325 0991 38 of
NL68 INGB 0003 8796 69. Bij elke betaling s.v.p.
duidelijk uw lidnummer vermelden en het
bedrag dat u betaalt. Donaties zien wij graag
tegenwoord.

BESTUUR

W.F. van de Bree-Ooms
M.J.A. de Haan
A. van Lopik-de Jong
R. Nederveen
P. van Wijngaarden

Buitendams 77
Buitendams 4
Damstraat 1
Binnendamsseweg 37
Spindermolen 20

3371 BB H'veld-G'dam
3371 BL H'veld-G'dam
3371 AC H'veld-G'dam
3381 GA Giessenburg
3371 RN H'veld-G'dam

0184 - 614563 secretaris
0184 - 616586 archivaris
0184 - 612232 eindredacteur
06 - 15684213 penningmeester
0184 - 615953 vicevoorzitter

Het was me het wintertje wel, we konden soms buiten zitten in de zon, maar er is ook geschaatst. Ik heb me er niet meer aan gewaagd, het risico op botbreuk was me te groot. Toch wel jammer....., maar het hoort nu eenmaal bij het ouder worden (en oud zijn). Het verenigingsleven staat helaas nog op de 'waakvlam', zeker nu ons Historisch Informatie Centrum de afgelopen maanden moest worden gesloten. We hopen dat het HIC weer open is wanneer u dit leest.

Ondertussen mag het bestuur zich bezighouden met de nieuwe wet WBTR. Het 'bevoegd gezag' heeft namelijk verordend dat alle verenigingen en stichtingen m.i.v. 1 juli 2021 moeten voldoen aan de nieuwe Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen (WBTR). Deze wet moet ervoor zorgen dat besturen hun bestuurlijke boekje niet te buiten gaan en dat de financiën degelijk worden beschermd. Op zich een goede zaak. Gelukkig voldoen wij aan de meeste eisen van de WBTR, maar het vraagt op termijn weer een (kleine) wijziging van de statuten. Gelukkig krijgen we 5 jaar de tijd voor deze statutenwijziging. Wie weet wat er in de tussentijd dan weer wordt veranderd.

Gezien de situatie m.b.t. corona hebben we ook dit voorjaar onze Algemene Ledenvergadering niet kunnen houden. Misschien kunnen we in het najaar nog iets organiseren. Statutair is het allemaal over het randje, maar *'als het niet kan zoals het mot, dan mot het maar zoals het kan....'* U kunt trouwens altijd uw vragen stellen aan de bestuursleden, we staan u graag te woord. Ronald Nederveen is inmiddels aangetreden als penningmeester. Zijn benoeming moet nog worden bekrachtigd in de Algemene Ledenvergadering, maar hij is maar vast begonnen..... en Adri Kampman is nu echt afgetreden als penningmeester.

Binnen het bestuur wordt zorgvuldig nagedacht over de mogelijke digitalisering van het weekblad 'Rondom de Giessen'. De HV is in het bezit van een volledige collectie van deze krant die is verschenen van 1925 tot 1950. De krant is in slechte staat en er moet echt iets mee gebeuren. De gedigitaliseerde krant kan dan op de website worden geplaatst en is dan voor iedereen raadpleegbaar. Maar....., niets voor

niets. Digitaliseren is nogal duur, en hosting van de digitale bestanden kost iedere maand ook minstens € 50,-. Begrijpelijk dat een besluit om dit te laten uitvoeren heel grondig moet worden overwogen. Voor de financiering worden ook de mogelijkheden tot bijdragen via diverse fondsen onderzocht.

Toen in maart 2020 alle evenementen rond de viering van '75 jaar Vrijheid' werden afgelast, koesterden we nog de hoop dat we het gehele programma konden verplaatsen naar 2021 onder de titel '75+1 jaar Vrijheid'. Helaas moesten we onder ogen zien dat ook dit niet mogelijk zou zijn. De Stichting '75 jaar Vrijheid', waarin ook de HV participeert, werkt echter gewoon door. Eén van de plannen die wel zijn gerealiseerd, is het plaatsen van zes informatieborden op 'memorable plaatsen' uit de Tweede Wereldoorlog. Tevens werkt de HV in nauwe samenwerking met de Stichting '75 jaar Vrijheid' aan een publicatie over 'de voedseltochten van ds. Van der Poel in 1944 en 1945'. In dit Mededelingenblad kunt u een artikel daarover lezen. We hopen dat deze publicatie in het najaar kan verschijnen.

En verder, we blijven lijden aan een chronisch tekort aan bestuursleden én aan een creatieve en actieve webmaster voor onze website. Als u liever geen deel uitmaakt van het bestuur, maar zich wel op enigerlei wijze wilt inzetten voor onze vereniging dan kan dat natuurlijk ook!

We vernemen graag van u!

Peter van Wijngaarden
Vicevoorzitter

Activiteiten en Mededelingen

Coverfoto voorzijde

De foto op de voorzijde van ons blad is van het voorportaal van de Hervormde Kerk op de Dam. De overburen van ons HIC. Zij hebben namelijk een mysterieuze ontdekking gedaan bij het restaureren van dit portaal van de kerk. Ze vonden aan de rechterzijde een verborgen nis en men vraagt zich af waar deze ooit dienst voor heeft gedaan.

Weer geopend en van harte welkom

We zijn heel blij dat ons Historisch Informatie Centrum in de Peulenstraat vorige week zaterdag haar deur weer kon openen na zo'n lange periode. We heten u weer van harte welkom iedere zaterdagmorgen tussen 10 en 12 uur.

FELICITATIE

Museum De Koperen Knop mag 5 juni haar bezoekers weer ontvangen. Zij hebben niet stil gezeten tijdens de lockdown maar de tijd waargenomen om alles eens grondig ter hand te nemen. Het zal een prachtige binnenkomer zijn en zeker voor de jubilerende directeur Alida de Jong-Ambachtsheer, om eindelijk weer in haar mooie museum de bezoekers te kunnen ontvangen. "Alida, van harte gefeliciteerd met je 25-jarig jubileum van ons als bestuur van de Historische Vereniging".

Open Monumentendag

Op zaterdag 11 september dit jaar nemen wij als Historische Vereniging deel aan de Open Monumentendag.

Het jaarthema is 'Mijn monument is jouw monument', een vrije vertaling van 'Mi casa es su casa' (mijn huis is jouw huis). Een leuk idee hebben wij al en dit wordt nader uitgewerkt. Berichten volgen.

Seniorenmiddag

Wij hebben ons opgegeven voor deelname aan de Seniorenmiddag op donderdagmiddag 30 september van dit jaar in Sporthal de Wielewaal die men dit najaar denkt te kunnen organiseren. Men hoopt dat corona dan bedwongen zal zijn. We wachten af.

JAARVERSLAG

Het jaarverslag + het financiële verslag over 2020 konden dit jaar niet besproken worden omdat er geen jaarvergadering gehouden is vanwege corona. Om ze in dit blad af te drukken neemt te veel ruimte in beslag.

Mocht u interesse hebben en deze verslagen in willen zien, dan kunt u contact opnemen met onze secretaresse, mevrouw Van de Bree.

Alida de Jong wordt gefeliciteerd door wethouder Nederveen

Ingezonden: Over crosser Kees de Boon

Een interessant artikel stuurde Gert Romijn mij toe, uit waarschijnlijk De Rondom de Giessen van augustus 1947. Hij heeft het jaren bewaard en bij zijn verhuizing kwam het "achter het behang vandaan". Zo erg was het nu ook weer niet. In ieder geval past het heel goed in dit nummer van het Mededelingenblad, nu we nog meer artikelen plaatsen n.a.v. '75 jaar + 1 Vrijheid'.

Het gaat over een heldendaad van de crosser en dorpsgenoot Kees de Boon in de Tweede Wereldoorlog.

De Voorzitter van het C.N.V. over: een dappere Hardinxvelder

Het C.N.V. heeft een nieuwe voorzitter gekregen: de heer M. Ruppert. Een der redacteurs van het Chr. Dagblad "De Rotterdammer" kwam op het idee de nieuwe functionaris te gaan interviewen. De grootste helft van het verslag dat de redacteur naar aanleiding van dit onderhoud schreef is gewijd aan een verhaal dat de heer Ruppert vertelde over het illegale werk van het C.N.V. In dit verhaal speelt de Hardinxvelder Kees de Boon een grote rol. We laten hieronder volgen wat de heer Ruppert over hem vertelde: "Wilt u niet iets vertellen over het illegale werk van het C.N.V.?" "Als het daarom gaat, zet dan maar wat in de krant over de held Kees de Boon uit Hardinxveld. We zaten op een avond in December bij Kees thuis bij elkaar om met een boot naar de overkant te varen. Ik moest met een opdracht van het C.N.V. naar het Zuiden.

Maar het ging niet door, omdat er een transport Engelse vliegers was, dat natuurlijk voorrang had. Dan maar de volgende avond. Maar toen gebeurde er iets, waardoor de overtocht voor lange tijd onmogelijk zou worden. Een groep koeriers, die per boot door de linie was gekomen, had een Duitse motorboot beschoten. De volgende dag werd er naar hoge Duitse officieren gezocht. Hun lijken werden in de motorboot gevonden. De Duitsers zetten toen de Biesbosch af, versperringen werden aangebracht en 'het gat' maar de overkant zat muurdicht. Ik ben toen een poosje ondergedoken in Sleeuwijk bij leden van de Landarbeidersbond (Waar anders, denken wij?).

Toen op een dag in Februari 1945 komt Kees de Boon naar mij toe en zegt dat ik weer terug moet naar Hardinxveld. De hele Merwede ten Westen van de Biesbosch zullen we afvaren, midden tussen de Duitse linies, terwijl als we de punt van de Jacobien voorbij zijn, de geallieerde linies voor ons liggen. Een tocht vol gevaren. Maar de vrouw van Kees, toch ook een moeder van zeven kinderen, zegt: "Je moet het doen, Kees". Zo zitten we dan op een dag bij elkaar. Nu zal het gebeuren. Maar weer komt er iets tussen. De SD is op komst, het huis wordt omsingeld, maar allen zijn reeds gevlucht. In de hooiberg, in een sloot.

Eerst de pet af.....

Na een paar uur komt Kees in de donkere avond naar me toe. Hij fluistert dat alles klaar is. Het hele gezelschap van 10 personen, want er zijn ook een paar vrouwen, een regeringsambtenaar en een paar HS'ers, die naar het reeds bevrijde Zuiden moeten, maakt zich reisvaardig. We pakken een bootje, leggen er een envelop met € 200,- in voor de grotere boot die we daarna charteren - de eigenaar krijgt 'm na de oorlog wel terug - en de tocht gaat beginnen, denken we. Maar het is niet waar! De pet van Kees gaat af. En voor we gaan varen, terwijl het geklikklak van de Duitse soldatenlaarzen klinkt op de dijk boven en onder de donkere hemel, bij het geluid van de kabbelende golven en het ruisen van het riet, bidt Kees....om een behouden overtocht. En nog nooit heb ik de betekenis van het woord Amen zo begrepen. Toen wist ik dat we er komen zouden!"

De heer Ruppert wacht even met verder vertellen, want deze geschiedenis grijpt hem altijd weer aan, als hij eraan terugdenkt. Zo kwamen we na een tocht vol gevaren, die vier lange uren duurde, bij het piertje van Lage Zwaluwe aan. Om daarna ergens in een hutje, dat we vonden, afscheid te nemen". "Maar dat gaat zo niet", zei Kees. "We zijn samen begonnen, we zullen ook samen eindigen". En daar in dat hutje, op de veilige Brabantse grond, dankten Roomse en Protestantse christenen God voor hun behouden overkomst". We hebben ontroerd geluisterd naar het verhaal van de moed van een held, de geloofsheld, Kees de Boon. "Ja", zegt de heer Ruppert, "dat is van onze helden. Ik kan en zal hem nooit vergeten. Ik schrijf hem nog dikwijls". We begrijpen, dat ook het C.N.V. aan Kees de Boon zal blijven denken.

EREPENNING Hardinxveld-Giessendam

De erepenning is misschien niet zo bekend bij de inwoners van ons dorp. Ik heb op de website van de gemeente gezocht en daar staat het volgende over deze penning.

Toekenning erepenning:

De erepenning kan worden toegekend als:

- Blijk van waardering en erkentelijkheid aan zowel inwoners als niet-inwoners van de gemeente Hardinxveld-Giessendam, die zich voor de gemeente of de plaatselijke gemeenschap in hoge mate verdienstelijk hebben gemaakt; als onderscheiding van inwoners van de gemeente Hardinxveld-Giessendam, die door hun grote en algemeen erkende verdiensten of prestaties op enigerlei gebied zich die toekenning waardig hebben gemaakt.
- De erepenning wordt toegekend op voorstel van burgemeester en wethouders. Met de toekenning moet ten minste $\frac{3}{4}$ van de gemeenteraad instemmen. De beraadslaging en besluitvorming zijn niet openbaar.

Beschrijving erepenning

De zilveren penning draagt aan de voorzijde het wapen van de gemeente Hardinxveld-Giessendam en het omschrift 'Erepenning van de gemeente Hardinxveld-Giessendam'. Aan de achterzijde vertoont de penning een afbeelding die bestaat uit de kroon die bij het gemeentewapen hoort en de ingegraveerde naam van de onderscheidene. Een oorkonde en een zilveren draagspeld horen bij de penning.

Bezitters van de gemeentelijke erepenning

- 2000 – de heer A. Hoekwater † Hardinxveld-Giessendam
- 2004 – de heer J. A. van Duinen † Nieuwerker a/d IJssel
- 2010 – mevrouw W. de Rover - de Vos † Hardinxveld-Giessendam
- 2014 – de heer A. B. Blase Papendrecht
- 2017 – mevrouw W. H. J. Markesteijn Zwijndrecht
- 2020 – mevrouw E. van der Hoogt-Drinkwaard Sliedrecht

IN MEMORIAM Mien de Rover-de Vos Ereburger van Hardinxveld-Giessendam

Op 12 mei jl. werden velen in ons dorp en daarbuiten opgeschrikt door het bericht dat plotseling op 84-jarige leeftijd was overleden de bekende gitaar- en mandolinelerares Mien de Rover-de Vos. In april was nog herdacht dat zij 70 jaar muziekdocent mocht zijn. Haar leven draaide om muziek, muzieklessen en de Plectrum Melodisten. Met deze groep heeft zij veel opgetreden in binnen- en buitenland. En dat vele jaren naast het verzorgen van haar gezin.

Naast haar woonhuis richtte zij een Muziekschool op zodat leerlingen in eigen dorp bij bevoegde docenten ook andere instrumenten konden leren bespelen, zoals viool, trompet, hobo, piano en ook zang.

Mien, zoals iedereen haar in het dorp kende, had ook een missie: "Muziekles moet voor iedereen haalbaar en betaalbaar zijn". Voor al deze activiteiten en haar grote inzet ontving zij in 2010 de erepenning van Hardinxveld-Giessendam en mocht zij zich ereburger noemen. Mien de Rover heeft veel voor ons dorp betekend. Zij heeft zich tot het einde van haar leven ingezet voor muzieklessen aan kinderen en volwassenen en alles wat daar omheen nog bij kwam kijken.

HERDENKINGSBORDEN TWEEDE WERELDOORLOG

Burgemeester Heijkoop en Peter van Wijngaarden

Dick de Jong en Peter van Wijngaarden

In de voorbereiding van de in 2020 voorgenomen herdenking '75 jaar Vrijheid Hardinxveld-Giessendam' werd een aantal activiteiten ingebracht. Dit gebeurde in een samenwerkingsverband tussen verschillende plaatselijke organisaties en instellingen die zich met elkaar wilden inzetten voor een passende herdenking. Nog voordat de realisatie kon plaatsvinden werd de wereld overvallen door het coronavirus. Dat betekende in eerste instantie uitstel van de meeste activiteiten, stopzetting van wat al in ontwikkeling was en uiteindelijk konden veel evenementen niet doorgaan. Wel was er in ons geval een alternatieve broodtocht op 20 mei 2020 waarbij alle dorpsgenoten van 75 jaar en ouder een brood ontvingen. Ook werd besloten om zes herdenkingsborden in het dorp te plaatsen.

In april 2021 zijn in Hardinxveld-Giessendam deze herdenkingsborden geplaatst ter herinnering aan belangrijke gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog. Het initiatief hiertoe komt van de Stichting '75 jaar Vrijheid Hardinxveld-Giessendam'. De financiering is gerealiseerd vanuit MAG-bijdragen en de

Gemeente Hardinxveld-Giesendam heeft op meerdere onderdelen van de uitvoering haar welwillende medewerking verleend. Diverse bewoners van woningen en eigenaren van panden hebben ruimhartig positief gereageerd op het verzoek om deze borden op hun grond te laten plaatsen. De teksten van de borden zijn zo beknopt mogelijk gehouden (zie afbeeldingen hiernaast). Het bord voor de Merwedegijzelaars bevat ook 2 QR codes die verwijzen naar het monument en de website.

Puntje.....

Het herdenkingsbord bovenaan de Koningin Wilhelminalaan leverde een paar onaangename reacties op. De tekst zou onbegrijpelijk zijn. Dat verbaasde ons zeer, want we hadden er lang over nagedacht en alles meermalen gecorrigeerd. Toen we gingen kijken om met eigen ogen te zien wat er mis was, hadden we het al snel gezien; achter de bovenste regel was door de leverancier abusievelijk een punt geplaatst, waardoor de rest van de zin inderdaad onbegrijpelijk werd. Nadat we contact hadden opgenomen met de maker van de borden, Sport Promotions Zuid-Holland, was de fout snel hersteld.

Locaties van de informatieborden (zie volgende pagina's):

- Bombardement Buldersteeg ▶ Bovenaan de Koningin Wilhelminalaan
- Brits jachtvliegtuig neergestort ▶ Parallelweg t.h. van nr. 105-110 (overzijde)
- Raketaanval scheepswerf De Merwede ▶ bovenaan de Helling
- Merwedegijzelaars ▶ Rivierdijk, bovenaan de trap naar de voorm. School met de Bijbel.
- Voedseltocht mei 1945 ▶ Buitendams 91
- Moord op Wouter Smit en bombardementen Binnendams ▶ aan de noordgevel van Heerensociëteit De Spijcker, Stationsstraat.

Herdenkingsborden

ter herinnering aan belangwekkende gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog

BOMMEN OP NIEUWJAARSDAG 1945

Op maandag 1 januari 1945 laat een door het Duitse luchtdoelgeschut beschadigd Duits vliegtuig zijn bommen vallen op de woningen aan de Koningin Wilhelminalaan 9-13. Vijf volwassenen en zes kinderen werden hierbij gedood. In totaal werden aan beide zijden van de Koningin Wilhelminalaan acht huizen vernield

RAKETAANVAL OP SCHEEPSWERF DE MERWEDE

Geallieerde vliegtuigen voeren op vrijdag 1 september 1944 met raketten een aanval uit op het bij scheepswerf De Merwe in aanbouw zijnde schip Prins Willem V. Het schip, dat aan de afbouwkade ligt, wordt niet geraakt, maar de bankwerkloods kreeg een voltreffer. Er waren 11 doden en veel gewonden.

MOORD WOUTER SMIT

De net voor de avondklok naar huis wandelende bakkersknecht Wouter Smit wordt op vrijdag 14 april 1944 nabij de spoorwegovergang door een Landwachter doodgeschoten na het niet opvolgen van een bevel om te blijven staan. Als vergelding vindt er op woensdag 10 mei 1944 nabij de Helsluis in de Sliedrechtse Biesbosch een aanslag plaats waarbij twee Landwachters worden gedood.

BOMBARDEMENT

Op maandag 29 januari 1945 bombarderen geallieerde vliegtuigen het Stationskoffiehuys bij de spoorwegovergang: 6 doden, veel huizen in puin en in de wijde omtrek sneuvelen ruiten. Op dinsdag 6 februari 1945 is er een tweede bombardement. In totaal worden 34 huizen verwoest, 6 winkels, 5 bedrijven, 2 boerderijen en 1 café.

BRITS JACHTVLIEGTUIG NEERGESTORT

Bij een aanval op een Duits militair konvooi op rijksweg 15 stort op zaterdag 16 september 1944 een Brits Spitfire jachtvliegtuig neer in de polder naast de rijksweg.

De piloot, luitenant L.V. King (22 jaar oud), komt om het leven en wordt begraven op de begraafplaats aan het Kromme Gat.

Zijn graf is gemarkeerd als oorlogsgraf.

MERWEDEGIJZELAARS

Kijk hier voor meer informatie over de Merwedegijzelaars

voedseltocht juni 1945

voedseltocht juni 1945

Als represaillemaatregel voor het doden van 2 Landwachters op donderdag 10 mei 1944 nabij de Helsluis in de Sliedrechtse Biesbosch worden op woensdag 16 mei 1944

honderden jonge mannen als gijzelaar opgepakt bij een razzia.

De gijzelaars uit Hardinxveld en Giessendam worden verzameld op het schoolplein van de School met den Bijbel en later die dag weggevoerd naar Kamp Amersfoort.

Een aantal wordt later gedeporteerd naar Duitsland, waar 25 van hen bezwijken aan de in de kampen geleden ontberingen.

VOEDSELTOCHT MEI 1945

Zowel tijdens als direct na de oorlog worden door een plaatselijk interkerkelijk comité voedseltochten georganiseerd voor de hongerende bevolking van het dorp.

In mei 1945 worden onder leiding van ds. J. van der Poel per schip duizenden broden en veel andere levensmiddelen opgehaald uit Geertruidenberg.

Het motorschip Adriana meert op zondagmorgen 20 mei 1945 af in de Giessen achter dit pand, waar destijds de timmerfabriek van A. van 't Verlaat was gevestigd.

DE VOEDSELTOCHT(EN) NAAR GEERTRUIDENBERG

verslag van een onderzoek

Peter van Wijngaarden

In het voorjaar van 2019 bracht Jan Luteijn, waarnemend burgemeester van Geertruidenberg, een bezoek aan museum 'De Roos' aan de Markt te Geertruidenberg. Daar trok een tegeltableau zijn aandacht. Het bleek een geschenk van de gemeenten Giessendam en Hardinxveld 'als dank voor de daadwerkelijke hulp betoond in de hongerdagen van Mei 1945'. Het tableau intrigeerde hem en hij stuurde een foto van het tegeltableau naar zijn collega Dirk Heijkoop in Hardinxveld-Giessendam. Die bleek wel geïnteresseerd en samen met onze plaatselijk historicus Dick de Jong is hij naar Geertruidenberg gereisd om een en ander met eigen ogen te aanschouwen. Daarmee werd de inmiddels bijna vergeten geschiedenis van de voedseltocht van mei 1945 opnieuw onder de aandacht gebracht en werd besloten tijdens de herdenking van 75 jaar vrijheid in 2020 hieraan de nodige aandacht te besteden.

Tegeltableau. Schenking van Giessendam aan Geertruidenberg

Namens de Historische Vereniging was ik lid van het plaatselijke comité voor de viering van '75 jaar Vrijheid' en raakte ik direct geïnteresseerd in het verhaal over de voedseltochten. De geschiedenis was mij wel bekend, maar niet uit de eerste hand, alleen uit diverse boeken en publicaties. Doordat ik Oudgerefformeerd ben opgevoed en ik ds. Van der Poel in zijn Giessendamse jaren nog persoonlijk heb gekend, werd mijn interesse weer gewekt. In het comité '75 jaar Vrijheid' werd besloten dat ik hierover in mei 2020 een lezing zou houden, maar de coronamaatregelen staken daar een stokje voor. Mijn onderzoek was in maart 2020 nog niet helemaal afgerond, maar dat zou niet zoveel tijd meer vergen, dacht ik. Het pakte totaal anders uit!

In de zomer van 2020 werd nog voorzichtig gedacht aan het verplaatsen van de lezing naar het voorjaar van 2021, in het kader van het programma '75+1 jaar Vrijheid'. Maar steeds meer werd duidelijk dat dit ook niet zou lukken, COVID-19 bleek voorlopig een

blijvertje. Daarom werd door de Historische Vereniging en de Stichting '75 jaar Vrijheid' besloten om de onderzoeksresultaten te publiceren in een boek.

Na de zomermaanden heb ik het onderzoek weer opgepakt en toen werd me duidelijk hoe weinig ik eigenlijk nog wist. Maar hoe meer ik zocht, hoe meer ik vond en sommige conclusies die ik al had getrokken en opgenomen in de tekst van mijn lezing gingen weer finaal onderuit. Mijn zoektocht leverde telkens nieuwe gezichtspunten op. Dankzij digitale bronnen in het regionaal archief Tilburg kwam ik het nodige te weten over de organisatie van de hulpverlening in het bevrijde zuiden en in Geertruidenberg. Mijn inmiddels goede vriend Cees Schuller uit Raamsdonkveer was mijn vraagbaak voor de gebeurtenissen te Geertruidenberg. Hij wees mij op mogelijke bronnen in het Regionaal archief Tilburg. Ook www.delpher.nl bleek een bron van informatie, evenals het weekblad Rondom de Giessen. Overal vond ik fragmenten en losse puzzelstukjes. Het verband tussen die fragmenten en puzzelstukjes kon ik alleen leggen doordat ik inmiddels zoveel kennis had vergaard dat ik ieder stukje een plaatsje kon geven. Zo ontstond langzamerhand een overzicht van wat er gebeurd was, maar ook van wat niet was gebeurd.

De herinneringen aan de voedseltochten vanuit Giessendam en Hardinxveld in de jaren 1944 en 1945 vervagen meer en meer. Mensen die deze jaren bewust hebben meegemaakt zijn bijna allen overleden. Een aantal ouderen hebben hun persoonlijke herinneringen met mij gedeeld, maar hun geheugen bleek te vaak gevoed door hetgeen er in de loop de jaren overheen is geschreven. Anderen wisten mij verhalen en details te vertellen die pertinent niet klopten met de werkelijkheid. Toch waren ze er diep van overtuigd dat hun herinneringen juist waren. Eén persoon wist zich nog goed te herinneren dat hij het Zweedse wittebrood aan parachutes uit de hemel had zien vallen en een ander wist te vertellen dat in Bleskensgraaf door de geallieerden voedsel was gedropt. Iets wat pertinent niet klopt. Ik neem het ze niet kwalijk, mijn eigen ervaring heeft me inmiddels geleerd dat ook mijn herinneringen niet altijd kloppen met de realiteit. Vandaar dat ik, voor zover mogelijk, alle gegevens heb getoetst aan herleidbare bronnen.

Een uitzondering was Arie van Wijngaarden, geboren in 1928, die als 16-jarige schippersknecht de tocht naar Geertruidenberg heeft meegemaakt en mij verzorgde van een schat aan informatie. Als hij niet zeker was van zijn zaak dan zei hij gewoon dat hij het niet wist. Het overgrote deel van zijn verhaal was traceerbaar en herleidbaar.

In zijn autobiografie 'Eben-Haëzer: episoden uit zijn leven ter gedachtenis van zijn 40-jarig ambtsjubileum

ds. J. van der Poel

en huwelijksvereniging' (1978) stipt ds. Van der Poel de voedseltochten slechts even aan. Een artikel in De Merwestreek van 21 januari 1955 t.g.v. zijn aanstaand vertrek naar de Oudgereformeerde Gemeente te Ede werpt wat meer licht op de zaak, maar het blijft allemaal nogal onvolledig. Toch was dit artikel voor veel auteurs vaak de bron waaruit zij hebben geput voor hun ver-

halen over *'De wonderbare broodvermenigvuldiging'*. Sommigen citeren letterlijk uit dit artikel. In andere publicaties waarin over deze tochten wordt geschreven, maakten de auteurs weer ruimhartig gebruik van de teksten van anderen en voegden daar naar lust en welgevallen hun eigen woorden en interpretaties aan toe. Flok en Kees de Ruiter schonken in hun boekje *'Hardinxveld en Giessendam tijdens de hongerwinter'*, (1985) aandacht aan de voedseltochten, maar ook zij baseerden zich op het artikel in De Merwestreek uit 1955.

Gelukkig kwam ik in contact met mw. G. van Engelenhoven-van der Poel, de jongste dochter van ds. Van der Poel. Zij kon me niet voorzien van nieuwe feiten (*"vader vertelde nooit zoveel, maar we begrepen wel dat hij gevaarlijke tochten maakte"*) maar ze wist zich nog het nodige te herinneren en zorgde voor een paar waardevolle aanvullingen én voor foto's van de gedenkpenning die ds. Van der Poel in de zomer van 1945 ontving, als dank voor zijn werk in de oorlogsjaren.

Onderzoek in de archieven van de gemeenten Giessendam, Hardinxveld en Gorinchem leverde niet veel meer op dan wat documenten en correspondentie betreffende de jaren 1944 en 1945. Graag had ik nog wat meer archiefonderzoek willen doen, maar jammer genoeg zijn ook de archieven wegens corona gesloten. Gelukkig was René van Dijk van het Regionaal Archief Gorinchem zo vriendelijk om in voorkomende gevallen, ongevraagd, zelf even voor me te kijken. Hij was blijkbaar net zo nieuwsgierig als ik.

Een archief van het Interkerkelijk Voedselcomité ontbreekt. Dat is wel begrijpelijk, ook papier en inkt waren schaars in die dagen en de leden van het comité waren praktische lieden die het waarschijnlijk niet nodig vonden hun overleg te notuleren. Slechts

in de notulen van de Hervormde kerkenraad uit die jaren zijn wat aantekeningen te vinden die wijzen op het bestaan van dit comité. Ook hier wordt door de diverse auteurs het plaatselijke interkerkelijk comité doorgaans verward met het landelijk I.K.O. dat in juni 1940 is ontstaan op initiatief van de Nederlandse Hervormde Kerk. Een organisatie die geleidelijk aan werd uitgebreid met de Rooms-Katholieke Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Gereformeerde Kerken in Hersteld Verband.

Ik besef dat ik in mijn publicatie te vaak de woorden *'weten we niet'* en *'is niet bekend'* moet gebruiken, maar met gebruikmaking van de convergentie van waarschijnlijkheden hebben we het een en ander toch in redelijke mate weten te reconstrueren.

Het grootste raadsel blijft de *'tweede tocht'* voor de hongerende bevolking van Gorinchem. In het archief van de gemeente Gorinchem heb ik hierover tot nu toe totaal niets kunnen vinden. Inmiddels heb ik alle bronnen geraadpleegd en iedereen benaderd waarvan ik een vermoeden had dat zij of hij iets zou kunnen weten, maar het resultaat is tot nu toe nihil. Mijn hoop is nu gevestigd op het archief van Het Militair Gezag en het Comité Noodvoorziening in de jaren 1944-1945 in het Nationaal Archief in Den Haag. Helaas zijn de archieven nog gesloten wegens de coronamaatregelen.

Veel plezier heb ik gehad van de medewerking van leden van de Facebookgroepen Oud-Hardinxveld-Giessendam en Oud-Gorinchem. Via die kanalen heb ik de nodige vragen gesteld, en er was altijd wel iemand die me verder kon helpen.

Inmiddels ben ik bezig met de afronding van mijn verhaal over deze gebeurtenissen. In het najaar van 2021 zullen de onderzoeksresultaten worden gepubliceerd in een boek(je). Toch komen er iedere keer weer nieuwe feiten en weetjes aan het licht, en dat maakt het wel bijzonder boeiend. Het lastige is, dat ik dan telkens weer de tekst moet herzien, maar dat heb ik er graag voor over.

Eerste Dodenherdenking 1946 en viering van Bevrijdingsdag

Uit: de weekkrant 'Rondom de Giessen'

Op 4 mei 1946 werden voor de eerste maal na de bevrijding de doden herdacht en op 5 mei waren er een aantal feestelijkheden georganiseerd. De dodenherdenking was een interkerkelijk gebeuren in een loods van de HAHBO aan de Kerkweg (toen nog Achterdijk) en in de Hervormde kerk te Boven-Hardinxveld. De viering van Bevrijdingsdag begon om 11 uur met het luiden van de kerkklokken en 2 minuten stilte. Daarna werd een optocht gehouden met muziekvereniging E.M.S. voorop, gevolgd door kinderspelen etc. op het IJclubterrein aan de Parallelweg.

Het was een frisse dag, het weer op 5 mei was vergelijkbaar met het weer op 5 mei 2021. Veel warmer dan 13 graden werd het niet, maar het bleef wel droog en de zon liet zich regelmatig even zien.

In de 'Rondom de Giessen' van 10 mei 1946 lezen we onderstaand verslag.

Herdenking der bevrijding in onze omgeving Giessendam-Neder-Hardinxveld

Vrijdagavond om zes uur waaiden de vlaggen halfstok en werden door het gehele land de dooden herdacht.

Na een stillen ommegang door een gedeelte van de gemeente defileerden verschillende verenigingen langs het monument aan den Sluisweg en brachten met vlaggen en vaandels 'n saluut aan de gevallenen. Aan den voet van het voorlopig monument werden kransen en bloemen gelegd.

Het gemeentebestuur van Hardinxveld was vertegenwoordigd door den burgemeester, secretaris en wethouder. Nadat de stoet tweemaal het monument was gepasseerd, werd deze op den rijksweg ontbonden. Een schare, die geen der kerken zou hebben kunnen bevatten, stroomde te samen in de fabriek van de Hahbo aan den Achterdijk. Tot in de balken zochten velen een zitplaats.

Vier plaatselijke predikanten voerden achtereenvolgens het woord. Dr. H.M. Matter bracht verschillende gebeurtenissen uit de vijf oorlogsjaren in herinnering en wees er op dat God daarin aan onze deuren heeft geklopt en gevraagd of we bereid zijn te vechten voor de vrijheid om God te dienen.

Ds. W. de Graaff herinnerde aan den bloedprijs, die ons volk heeft moeten betalen en aan den plicht om voor de betrekkingen der slachtoffers te zorgen.

Ds. J. van der Poel riep den hongerwinter in onze herinnering terug en wees op de zonde en de doemwaardigheid van ons volk, o.a. uitkomende in de verspilling

van kostelijk voedsel, de ontheiliging van den Zondag en het misbruik die van de gave van den zang wordt gemaakt bij het uitvoeren van zangnummers, die het lijden en sterven van Christus tot onderwerp hebben. Ds. J.C. Stelwagen bond zijn gehoor op het hart, dat het een volk alleen kan welgaan als het naastiglijk Gods stem hoorde.

De zangvereniging Sursum Corda begeleidde den gemeenschappelijke zang.

De collecte voor den steun aan de betrekkingen van gevallen, bij den uitgang gehouden, bracht f 664,95 op.

Zaterdagmorgen wapperden reeds vroeg het rood-wit en blauw van de huizen. Omstreeks 11 uur gingen de sirenes en luiden de klokken, waarna twee minuten stilte in acht werd genomen. 's Middags werd te Neder-Hardinxveld een optocht gehouden. Aan den kop van de stoet marcheerde E.M.S., gevolgd door de plaatselijke verenigingen. Na 'n rondgang door de gemeente werd de optocht aan het terrein aan den Parallelweg ontbonden, waarna een aanvang werd gemaakt met de afwerking van het programma. Een goede luidspreker zorgde voor vroolijke muziek. Voor de kleinen werden kinderspelen gehouden, waaraan aardige prijzen waren verbonden. De middag werd verder gevuld met korfbal en gymnastiek.

Des avonds werd het terrein heropend en werd het programma verder afgewerkt. De korfbalclub Vriendenschaar zorgde voor een aantrekkelijke wedstrijd. Ook de Gymnastiek vereen. O.K.K. droeg haar aandeel bij tot het welslagen van dezen dag. Er werden verschillende oefeningen gemaakt, die zeer goed in den smaak vielen. Vooral voor de nummers der heeren was veel belangstelling. In samenwerking met de zangverenigingen Volharding en P.J. Troelstra werd een bevrijdingsspel opgevoerd. Afgewisseld met declamatie werden liederen gezongen, die door O.K.K. werden begeleid met rythmische oefeningen. Daar de piano-begeleiding en zang niet altijd gelijke tred hielden, was nu en dan een lichte aarzeling te bemerken bij de dames van O.K.K. Men kwam echter zonder incidenten aan het einde.

Tenslotte werd nog een film vertoond. De belangstelling was tamelijk groot.

Aan de dames en heeren die het programma hebben uitgevoerd, komt wel een compliment toe. Het was namelijk op het vlakke terrein buitengewoon koud en hoewel de dames en heeren luchtig waren gekleed, heeft dit aan de vlotte afwerking geen afbreuk gedaan.

Nadat E.M.S. de optocht te Hardinxveld had begeleid, marcheerde men naar Giessendam, waar aan de Ka een nieuwe optocht werd geformeerd. Hiervoor was

niet zooveel belangstelling. Na een marsch tot Den Donkeren Boom keerde men terug. Des avonds van 7 tot 9 uur gaf E.M.S. een concert voor het gemeentehuis. Deze vereeniging komt wel een woord van hulde toe voor haar buitengewone activiteit op dezen dag. Verder zorgden de buurtverenigingen voor een eigen programma en Zaterdagavond waren en [sic!] verschillende gezellige bijeenkomsten georganiseerd.

De buurtvereniging 'De witte Anjer' was bij deze herdenking weer buitengewoon actief. Kinderen der leden hadden een kinderoperette ingestudeerd en voerden deze op in de timmerwerkplaats van de fa. Bakker (Binnendams, PvW); 's middags voor de eigen buurt; 's avonds voor kinderen uit de Oranjestraat en omgeving. De kleintjes waren na de tweede vertooning wel wat afgemat. 's Maandags werd de vertooning nog eens herhaald.

Dien avond werd ook het spel voor volwassenen "Als 't lente wordt" opgevoerd. Het bestuur vergt heel wat van zijn leden, oude en jonge, maar geniet dan ook een bijzonder aanzien onder de buurtverenigingen.

De vertooningen, waaraan uitsluitend krachten uit de vereeniging deelnamen, stonden op een peil, dat menige groote vereeniging niet bereikt

De natuurlijkheid van toon en houding vooral viel op. Al werd dit herdenkingsspel ook vertoond in een timmerwinkel, het behoorde tot het beste van de feestelijkheden. Ook de kinderen, die de operette speelden, verdienen een pluim. Er waren vele kleintjes bij, die nog geen school gingen, maar zelfs deze hummels waren kranige kabouters. 't Was waarlijk een aardige vertooning.

Boven-Hardinxveld

In de Ned. Herv. Kerk werd Vrijdagavond een herdenkingsbijeenkomst gehouden. Als spreker trad op Zendingsdirector Batelaan te Utrecht, die een herdenkingsrede hield, waarin de gevallen werden herdacht, en werd teruggezien op de vijf bange jaren van onderdrukking. De rede van ds. Batelaan werd met aandacht beluisterd.

Zaterdagavond was een bijeenkomst georganiseerd door de Herv. Jeugdverenigingen, eveneens in de Herv. Kerk. Ook hier werd het woord gevoerd door Zendingsdirector Batelaan. Verder werd de avond verzorgd door verschillende vereenigingen. Er werden voordrachten gehouden, die zeer goed werden vertolkt. Ook de verschillende zangnummers vielen goed in den smaak.

Het was een goed geslaagde avond en een waardige herdenking der bevrijding. Behalve misschien hier en daar een buurtfeest zijn verder geen officiële feestelijkheden georganiseerd.

Adri Kampman-Timmer

Jarenlang, vanaf 1999 was ze bestuurslid van de Historische Vereniging en vanaf 2002 beheerde ze als penningmeester nauwgezet de financiën. Al een aantal jaren had ze aangegeven dat het tijd werd om het bestuur te verlaten, maar iedere keer was er wel weer een reden om toch nog maar weer even te blijven. Bestuursleden en zeker penningmeesters, zijn dun gezaaid en het vinden van een opvolger heeft wel een poosje geduurd.

Dat tekent Adri Timmer, je laat 'de zaak' niet in de steek. Als dochter van een ondernemer heeft ze geleerd dat het belang van 'de zaak' soms van je vraagt dat je nog even blijft en nog een uurtje (of langer...) doorwerkt.

Adri is geboren in Buitendams als dochter van Marius Timmer en Aaltje de Boon, en voortgekomen uit een geslacht van hardwerkende boeren, vissers en arbeiders. Werken was en is haar niet vreemd en de Historische Vereniging, en in het verlengde daarvan onze dorpsgemeenschap, heeft daar in ruime mate van kunnen profiteren! Adri, heel veel dank en het ga je goed.

Peter van Wijngaarden

MIJN LEVEN IN VOGELVLUCHT

Adri Kampman-Timmer

In oktober 1941 ben ik geboren op het huidige Buitendams 290. In april 1942 verhuisden we naar wat nu Buitendams 377 is. Daar groeide ik op. Een plek met veel mogelijkheden voor een kind om buiten te spelen met buurkinderen, zomers met de overbuurman mee om hooi op te halen, schaatsen op de Giessen en over het bouwland naar de Snap lopen om daar te schaatsen omdat het ijs daar altijd veel mooier was. En als er sneeuw lag, lekker kariotten. Er lag een pulphoop vlak naast de stoep waar we in de winter vanaf sleeden. Het vroeg wel om wat stuurmanskunst daar, want als je in de pulp terecht kwam, moest je naar huis om schone kleren aan te trekken, omdat pulp vreselijk stonk.

Acht jaar lang ben ik 2x per dag heen- en teruggelopen naar de kleuter- en lagere Rehobothschool. Naar de ULO mocht ik op de fiets. De eerste morgen kwam ik te laat omdat ik dacht dat de school om 8.45 uur begon, maar het was om 8.30 uur. Meneer Verhoeff gaf op dat moment Duits. Ik moest toen in mijn schrift schrijven: *Aller Anfang ist schwer*. Dat ben ik nooit meer vergeten. Na 2 jaar ULO naar de 3-jarige Handelsavondschool in Gorcum en aansluitend het Praktijkdiploma Boekhouden. Misschien een verklaring waarom ik graag met cijfers bezig ben.

Mijn man leerde ik kennen doordat hij op een tankwagen reed

van Boerman Transport. Hij kwam uit Bergentheim (gemeente Hardenberg). Hij reed hoofdzakelijk in het oosten van het land, maar kwam voor onderhoud naar de garage in Hardinxveld, toen nog aan de Nieuweweg. Vanaf de tijd dat mijn man in 1965 een eigen vrachtwagen ging rijden, heb ik de administratie voor hem gedaan. Voor het werk van mijn man zijn we in 1973 verhuisd naar Rijsoord, waar we tot 1991 gewoond hebben. Omdat we graag wat vrijer wilden wonen, zijn we naar Groot-Ammers verhuisd en hebben daar tot 2008 gewoond, toen zijn we weer teruggegaan naar Ridderkerk. Toen we in 1985 overgingen op de verkoop van telecomapparatuur was het verzorgen van de administratie ook weer mijn aandeel in het bedrijf.

Rechts Adri altijd aanwezig in onze stand op de Braderie

Adri Kampman-Timmer

Eind 1998 kwam de Historische Vereniging in beeld. Nel van der Wiel belde mij of ik interesse had om bestuurslid van de Historische Vereniging te worden. Zij had eerst mijn jongste broer gevraagd, maar hij dacht dat het meer iets voor mij zou zijn. In december werd ik voor de eerste vergadering uitgenodigd. Ik herinner me dat er veel met afkortingen gesproken werd, waar ik niets van snapte. Bijvoorbeeld: het MB. Dan bedoelden ze: het Mededelingenblad. Voor mijn idee moest ik een woordenlijst aanleggen. Wat ik ook gedaan heb.

Jan Dubbeldam gaf een paar jaar later aan dat hij wilde stoppen als penningmeester. De voorzitter vroeg mij of ik zijn taak wilde overnemen. Het leek mij niet zo moeilijk. Een groot tabellarisch kasboek was mij niet vreemd en voor het optellen van de kolommen onderaan een volle bladzijde gebruikte ik een telmachine. Zo werd ik vanaf april 2003 penningmeester van de HV. Het grootste werk was het verwerken van de contributie. Eerst gaf de bank nog kopieën van de overschrijvingen. Dat was ook gemakkelijk als leden verhuisd waren en ze geen adreswijziging hadden doorgegeven. Maar met de invoering van het IBAN nummer werd het een stuk lastiger. Je

kreeg dan alleen maar een naam door van degene die had betaald. Ondanks herhaalde verzoeken zijn er nog steeds leden die geen lidnummer of huisnummer en postcode vermelden bij hun betaling. Dat is zo lastig, want er zijn veel leden die bijv. Den Breejen, Van Houweligen, De Jong of Klop heten. Gemiddeld 20 personen met dezelfde achternaam is normaal. Door telefonisch contact kwam ik er dan meestal wel uit. Tegelijkertijd was ik in die jaren ook nog penningmeester van Groei en Bloei afd. Gorcum en van het VAC (een commissie die bouwtekeningen van nog te bouwen huizen in Ridderkerk bekeek op de praktische indeling).

De laatste paar jaren heeft Johan de Bruin de ledenadministratie al van mij overgenomen. Dat scheelde mij heel veel werk.

Nu ben ik op een leeftijd gekomen dat ik het rustiger aan wil gaan doen en het stokje overdraag aan Ronald Nederveen. Mijn gezin bestaat inmiddels uit 4 zonen, uitgebreid met 4 schoondochters, 10 kleinkinderen en 1 achterkleinkind. Een familie waar ik graag meer tijd mee wil doorbrengen.

Adri reikt de hoofdprijs uit

Kwartierstaat van Adriaantje Timmer

Generatie I

1. **Adriaantje Timmer**, geb. Giessendam 1-10-1941, tr. Hardinxveld-Giessendam 10-3-1964
Henk Kampman, geb. Ambt Hardenberg 25-5-1936.

Generatie II

2. **Marius Timmer**, geb. Giessendam 29-12-1913, timmerman, fabrikant van houtbouw, overl. Hardinxveld-Giessendam 21-10-1971, tr. Hardinxveld 23-6-1939
3. **Aaltje de Boon**, geb. Hardinxveld 7-4-1917, overl. Hardinxveld-Giessendam 25-9-1975.

Generatie III

4. **Willem Timmer**, geb. Giessendam 7-2-1888, boerenarbeider, bouwman, overl. Giessendam 9-5-1929, tr. Giessendam 28-8-1913
5. **Adriaantje van den Heuvel**, geb. Giessendam 19-2-1892, winkelierster, overl. Giessendam 19-5-1953.
6. **Barend Gerrit de Boon**, geb. Hardinxveld 29-6-1874, visser, overl. Hardinxveld 3-1-1951, tr. Hardinxveld 13-9-1902
7. **Bastiana Maria den Breejen**, geb. Hardinxveld 28-8-1876, overl. Gorinchem 5-6-1957.

Generatie IV

8. **Leendert Timmer**, geb. Giessen-Oudekerk 7-9-1855, landbouwer, veehouder, overl. Leerdam 22-11-1941, tr. Giessendam 13-10-1882
9. **Elizabeth Baan**, geb. Noordeloos 24-10-1862, overl. Giessendam 17-12-1922.
10. **Pieter van den Heuvel**, geb. Goudriaan 25-9-1867, veehouder, bouwman, overl. Giessendam 5-2-1938, tr. Giessendam 12-3-1891
11. **Geertje Romeijn**, geb. Giessendam 3-6-1868, overl. Giessendam 16-2-1942.
12. **Cornelis de Boon**, geb. Hardinxveld 14-10-1843, visser, overl. Hardinxveld 11-4-1922, tr. Hardinxveld 16-11-1867
13. **Jacoba van der Schuit**, geb. Werkendam 30-10-1845, dienstbode, overl. Hardinxveld 19-1-1882.
14. **Bastiaan den Breejen**, geb. Hardinxveld 2-4-1838, arbeider, visser, overl. Hardinxveld 25-7-1917, tr. Hardinxveld 13-11-1858
15. **Maria van den Bout**, geb. Sliedrecht 1-12-1837, overl. Hardinxveld 10-2-1915.

Generatie V

16. **Kornelis Timmer**, geb. Giessen-Nieuwkerk 23-7-1822, bouwman, overl. Giessendam 12-3-1901, tr. (2) met Pietertje Muis, tr. (1) Giessendam 26-10-1850
17. **Annigje van der Laan**, geb. Giessen-Oudekerk 28-1-1829, overl. Giessendam 16-12-1860.
18. **Willem Banen**, geb. Noordeloos 7-12-1838, bouwman, overl. Streefkerk 21-12-1918, tr. (2) met Aagje van 't Hof, tr. (1) Noordeloos 2-11-1861
19. **Grietje van den Dool**, geb. Noordeloos 12-10-1836, overl. Giessendam 30-12-1879.
20. **Fop van den Heuvel**, geb. Goudriaan 24-7-1833, bouwman, overl. Giessendam 25-12-1916, tr. Goudriaan 21-3-1863
21. **Ariaantje Vonk**, geb. Goudriaan 24-6-1837, overl. Giessendam 4-1-1910.
22. **Andries Romeijn**, geb. Giessendam 14-12-1842, bouwman, overl. Giessendam 26-1-1917, tr. Giessendam 24-11-1864
23. **Arigje van der Jagt**, geb. Giessendam 20-11-1841, bouwvrouw, overl. Giessendam 12-1-1910.

24. **Gerrit de Boon**, geb. Hardinxveld 18-1-1809, ged. Boven-Hardinxveld 22-1-1809, arbeider, overl. Hardinxveld 6-11-1873, tr. Hardinxveld 14-6-1838
25. **Lijntje Kamsteeg**, geb. Hardinxveld 22-8-1818, overl. Hardinxveld 2-4-1894.
26. **Barend Gerrit van der Schuit**, geb. Werkendam 10-6-1807, ged. Werkendam 28-6-1807, arbeider, overl. Werkendam 19-11-1873, tr. (2) met Elisabeth van den Heuvel, tr. (1) Werkendam 15-8-1835
27. **Neeltje Kornet**, geb. Neder-Hardinxveld 19-1-1811, ged. Neder-Hardinxveld 27-1-1811, arbeidster, overl. Werkendam 1-7-1858.
28. **Pieter den Breejen**, geb. Boven-Hardinxveld 10-3-1806, ged. Boven-Hardinxveld 16-3-1806, arbeider, griendman, griendbaas, overl. Hardinxveld 30-9-1879, tr. Hardinxveld 23-6-1831
29. **Aaltje Swets**, geb. Hardinxveld 2-11-1812, naaister, overl. Hardinxveld 17-11-1875.
30. **Huibert van den Bout**, geb. Boven-Hardinxveld 19-8-1811, Boven-Hardinxveld 8-9-1811, arbeider, visser, overl. Hardinxveld 6-5-1856, tr. Slidrecht 4-12-1835
31. **Elizabeth Guijs**, geb. Slidrecht 13-12-1817, overl. Hardinxveld 8-12-1893, hertr. met Adrianus Kamsteeg.

Generatie VI

32. **Maarten Willemsz Timmer**, geb. Gijbeland 16-11-1779, ged. Brandwijk 21-11-1779, bouwman, overl. Giessen-Nieuwkerk 20-8-1855, tr. Giessendam 4-4-1818
33. **Klaartje Johannesdr van 't Hof**, geb. Giessen-Oudekerk 13-7-1792, ged. Giessen-Oudekerk 15-7-1792, overl. Giessen-Nieuwkerk 11-11-1851.
34. **Leendert Jacobsz van der Laan**, ged. Bleskensgraaf 20-6-1784, bouwman, overl. Giessen-Oudekerk 19-9-1830, tr. Oud-Alblas 27-4-1816
35. **Neeltje Bastiaansdr Baan**, geb. Oud-Alblas 14-6-1789, ged. Oud-Alblas 21-6-1789, bouwvrouw, overl. Brandwijk 4-6-1866.
36. **Jakob Kornelisz Banen**, geb. Molenaarsgraaf 1-9-1799, ged. Molenaarsgraaf 8-9-1799, landbouwer, winkelier, overl. Giessendam 17-10-1869, tr. Noordeloos 28-4-1837
37. **Elizabeth Ariesdr de Jong**, geb. Noordeloos 4-3-1802, ged. Noordeloos 14-3-1802, overl. Noordeloos 13-7-1860.
38. **Dirk Cornelisz van den Dool**, ged. Noordeloos 7-7-1787, landbouwer, overl. Noordeloos 5-2-1847, tr. Noordeloos 14-6-1823
39. **Maaijke Jansdr Kooijwijk**, geb. Noordeloos 13-3-1804, ged. Noordeloos 18-3-1804, landbouwster, overl. Noordeloos 22-5-1886.
40. **Pieter Willemsz van den Heuvel**, geb. Ottoland 16-7-1798, ged. Ottoland 22-7-1798, bouwman, overl. Goudriaan 22-7-1850, tr. Goudriaan 8-7-1826
41. **Hendrika Fopsdr de Pater**, geb. Goudriaan 5-12-1802, ged. Goudriaan 7-12-1802, bouwvrouw, overl. Goudriaan 27-11-1882.
42. **Gerrit Rokusz Vonk**, geb. Goudriaan 6-5-1808, ged. Goudriaan 10-5-1808, bouwman, overl. Goudriaan 23-10-1879, tr. (2) met Teuna Hartkoorn, tr. (1) Goudriaan 17-11-1832
43. **Jannigje Lodewijksdr Blokland**, geb. Neder-Hardinxveld 9-11-1807, ged. Neder-Hardinxveld 22-11-1807, bouwvrouw, overl. Goudriaan 15-11-1842.
44. **Cornelis Gerritsz Romeijn**, geb. Giessen-Oudekerk 11-2-1801, ged. Giessen-Oudekerk 14-2-1801, bouwman, overl. Giessendam 3-5-1888, tr. Giessen-Nieuwkerk 16-8-1827
45. **Geertje Bastiaansdr Goes**, geb. Giessen-Nieuwkerk 16-3-1805, ged. Giessen-Nieuwkerk 24-3-1805, overl. Giessendam 2-12-1872.

46. **Hermanus Imandsz van der Jagt**, geb. Giessendam 11-2-1796, ged. Neder-Hardinxveld 21-2-1796, bouwman, overl. Giessendam 28-3-1881, tr. Giessendam 1-4-1841
47. **Cornelia Pietersdr van Es**, wed. van Frank Imandsz van der Jagt, geb. Giessendam 6-3-1803, ged. Neder-Hardinxveld 13-3-1803, overl. Giessendam 13-11-1880.
48. **Cornelis Pietersz de Boon**, geb. de Banne van Gorinchem, ged. Schelluinen 27-6-1779, arbeider, dagloner, visser, overl. Hardinxveld 1-2-1859, tr. Boven-Hardinxveld 10-5-1801
49. **Cornelia Pietersdr Sterrenburg**, ged. Boven-Hardinxveld 18-1-1778, overl. Hardinxveld 8-6-1853.
50. **Jan Arijsz Kampsteeg**, ged. Boven-Hardinxveld 14-12-1783, dagloner, slachter, visser, overl. Hardinxveld 8-4-1833, tr. Boven-Hardinxveld 16-9-1810
51. **Pieterella Woutersdr Swets**, ged. Boven-Hardinxveld 12-6-1791, winkelierster, overl. Hardinxveld 21-1-1856, hertr. Pieter Versloot.
52. **Jacob Adrianusz van der Schuijt**, ged. Werkendam 9-10-1757, arbeider, overl. Werkendam 22-1-1830, tr. (1) Teuntje van Boekelen, tr. (2) Werkendam (ondertr. 22-7-1791)
53. **Teuntje Barendsdr van de Werken**, ged. Werkendam 22-5-1768, overl. Werkendam 8-11-1847.
54. **Cornelis Jacobusz Cornet**, ged. Gorinchem 24-10-1784, arbeider, overl. Werkendam 27-10-1855, tr. Giessendam 2-9-1810
55. **Aaltje Antoniesdr Hansum**, ged. Neder-Hardinxveld 4-11-1787, overl. Werkendam 15-6-1843.
56. **Teunis Cornelisz den Breejen**, ged. Boven-Hardinxveld 20-3-1763, arbeider, dagloner, overl. Hardinxveld 22-6-1846, tr. Hardinxveld (aangifte impost 3-2-1792)
57. **Heijltje Teunisdr Swets**, ged. Boven-Hardinxveld 19-11-1769, overl. Hardinxveld 13-10-1846.
58. **Bastiaan Cornelisz Swets**, ged. Boven-Hardinxveld 20-8-1786, dagloner, griendman, griendbaas, overl. Hardinxveld 1-3-1858, tr. (2) Annigje Jansdr van den Heuvel, tr. (1) Boven-Hardinxveld 13-5-1810
59. **Geertje Gerritsdr Klop**, ged. Boven-Hardinxveld 18-6-1786, overl. Hardinxveld 5-9-1814.
60. **Rokus Huijbertsz van den Bout**, ged. Boven-Hardinxveld 3-6-1787, dagloner, visser, overl. Hardinxveld 3-1-1825, tr. Boven-Hardinxveld 3-3-1811
61. **Stijntje Hendriksdr Goudriaan**, ged. Boven-Hardinxveld 15-4-1792, overl. Hardinxveld 9-6-1864.
62. **Bastiaan Arijsz Guijs**, geb. Sliedrecht 26-6-1780, ged. Sliedrecht 2-7-1780, griendman, overl. Sliedrecht 24-12-1848, tr. (2) Marigje Bons, tr. (1) Sliedrecht 19-4-1806
63. **Maria Isaaksdr Lormier**, geb. Sliedrecht 18-9-1779, ged. Sliedrecht 26-9-1779, overl. Sliedrecht 23-9-1821.

Generatie VII

64. **Willem Aartsz Timmer**, geb. Gijbeland, ged. Brandwijk 8-5-1740, overl. Brandwijk 9-3-1814, tr. (2) Teuntje Joostsdr Groeneweg, tr. (1) Brandwijk 16-4-1769
65. **Cornelia Cornelisdr van Houwelingen**, ged. Giessen-Oudekerk 30-1-1746, overl. Brandwijk (aangifte impost 26-5-1792), begr. in de kerk 30-5-1792.

Generatie VIII

128. **Aart Willemsz Timmer**, geb. Brandwijk vóór 1702, overl. Brandwijk (aangifte impost 8-1-1776), begr. in de kerk 11-1-1776, tr. (1) Jannigje van de Graaf, otr. (2) Brandwijk 11-12-1728, tr. (2) Brandwijk 2-1-1729 [vlg. Heijns gen. 16e/17e eeuw]
129. **Marigje Kornelisdr Starenburg (Sterrenburg)**, ged. Ottoland 7-3-1706, overl. Gijbeland (aangifte impost 24-2-1792), begr. in de kerk 28-2-1792.

Generatie IX

256. **Willem Dirksz Timmer**, geb. Bleskensgraaf ca. 1671, overl. Bleskensgraaf tussen 20-11-1722 en 23-2-1730, otr. Bleskensgraaf 31-12-1695, tr. Brandwijk 15-1-1696 [B.4.p.42]
257. **Marigje Gijsbertdr Huijsman**, geb. Gijbeland ca. 1670, dochter van Gijsbert Jansz Huijsman, vermeld in 1671 als waarsman aldaar, overl. Brandwijk na 24-3-1733, eerder wed. van Aart Huibertz Lopik.

Generatie X

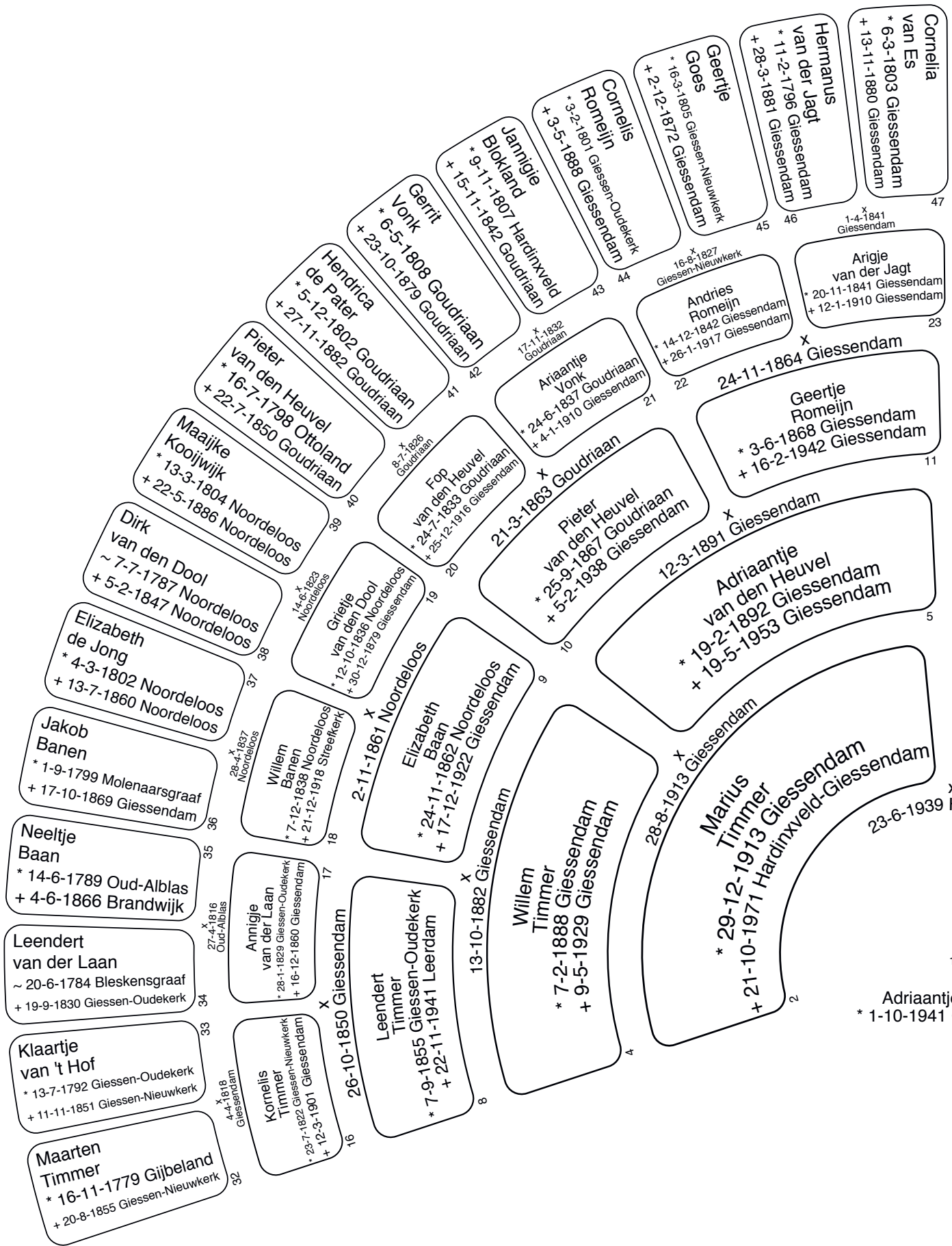
512. **Dirk Jacobsz Timmer**, geb. Bleskensgraaf ca. 1645, overl. Bleskensgraaf tussen 30-4-1705 en 23-9-1715 [ORA Bleskensgraaf, deel 4 fol.56 en deel 27 op datum], tr. Bleskensgraaf ca. 1670
513. **Ariaantje Willemsdr Baartman**, geb. Bleskensgraaf ca. 1645, overl. Gijbeland december 1729 [vgl. Heijns gen. 16e/17e eeuw].

Generatie XI

- 1024 **Jacob Claasz (Timmer)**, geb. Molenaarsgraaf ca. 1610, overl. Bleskensgraaf 20-3-1666, tr. Nieuwpoort 26-2-1640
- 1025 **Deeltien Dirksdr**, geb. Bleskensgraaf ca. 1623, overl. vóór 20-3-1666.

Generatie XII

- 2048 **Claas Jacobsz (Timmer)**, wonende te Molenaarsgraaf, tr. (1) Neeltgen Aertsdr, geb. Molenaarsgraaf, otr. (2) Streefkerk 2-12-1606
- 2049 **Geertgen Erasmi**

De jaren van SUPERMARKT TIMMER op het PEULENPLEIN

Deel 2

A. Kampman-Timmer

Peulenplein, alle bebouwing is weg. Zelfs de situatie op deze foto was al verleden tijd met het kunstwerk van Evert van Lopik nog op de achtergrond

Nu alle winkels en bedrijven op het Peulenplein verdwenen zijn, kijken we nog even terug naar de historie van supermarkt Timmer, een winkel die altijd het grootste deel van het plein in beslag nam en nu voorgoed de deuren heeft gesloten. Schreven we in het Mededelingenblad van november 1999 op pagina 14 een artikel over **75 jaar Timmer** (zie: website Historische Vereniging) over het ontstaan en de ontwikkeling van de supermarkt op het Peulenplein, dan is dit het vervolg over de periode erna.

Na vertrokken te zijn uit het pand bij de spoorweg-overgang te Binnendams, startte men in 1973 op het Peulenplein met een supermarkt van 500 m² die al in 1981 met 100m² moest worden vergroot. In 1984 werd een slijterij van 70 m² toegevoegd. Van 1985 tot 1995 kwam er ook nog een cadeaushop bij waar huishoudelijke artikelen en tuinmeubelen werden verkocht. In 2004 was er weer een uitbreiding, de slagerij en slagwerksplaats werden vergroot met 290 m². De vriescel ging van 4 naar 15 m² en de koeling van 5 naar 20 m². Dat leidde tot een flinke uitbreiding van het assortiment. In die tijd ging men ook over op de verhuur van biertaps, statafels en glaswerk. Maar door de jaren heen veranderde de smaak van de klanten. Was een aantal jaren daarvoor bijv. de andijvie in de reclame dan werden op één ochtend gemiddeld 40 kisten andijvie verkocht, de laatste jaren maar 10 zakken. Zo ook met spinazie, 100 kisten in de week als het in de reclame was, later 30 zakjes van 300 gram. In Zoelen werden 20 jaar geleden pruimen opgehaald bij een kweker. Er werden dan van donderdag t/m zaterdag 100 kisten verkocht, de laatste tijd 1 kist per dag.

In de wintertijd haalde men per twee weken van Goeree-Overflakkee 1400 kg wortelen en uien en in de herfst werd er in drie weken tijd 12 ton aardappelen afgeleverd bij de klanten. Heel veel veranderde, maar bepaalde artikelen zijn altijd in het assortiment

gebleven, zoals Zebralin, Ledersmeer, ouderwetse bijenwas en stijfseel. Mottenballen zaten ook heel lang in het assortiment. Totdat deze niet meer verkocht mochten worden omdat de klant ze zou kunnen aanzien voor Mentos pepermuntballen. Timmer verkocht tot het laatste toe ook klompen. Regelmatig kwamen mensen met hun familie uit het buitenland in de supermarkt klompen kopen om mee te nemen naar het verre nieuwe vaderland en men kocht dan tegelijkertijd ouderwets snoepgoed, zoals drop en stroopwafels. Altijd voorradig. Alle klompen zijn vorig jaar verkocht en het laatste paar heeft Wim Timmer als aandenken mee naar huis genomen. En al die jaren bleef Timmer boodschappen bezorgen aan huis of bedrijf. Ze kwamen langs 'met het boekje', zoals men vroeger zei. Het is nu weer helemaal modern en je ziet dagelijks de moderne 'boodschappenbezorgers' van AH en Jumbo met hun bestelauto's rijden. Timmer had door die bezorgdienst veel klanten in de polder en ook klanten die nog altijd klompen dragen.

In 2005 werd begonnen met de verkoop van flessen wijn met een speciaal dorpsetiket: een pentekening met verschillende dorpsgezichten. Eerst 4 soorten, later 6 soorten. Eventueel te koop in cadeauverpakking: een mooi houten kistje. Van Kopke Port had Timmer wel 40 jaargangen op voorraad.

o.a. de kruikjes met Hardinxveldse jenever

links Wim Timmer en rechts vader Leen

v.l.n.r. Wim Timmer – vader Leen Timmer en ...

Wat je ook altijd bij Wim Timmer kon kopen, maar waar de laatste jaren totaal geen vraag meer naar was, waren de kroontjespennen. Bij het leegruimen van de supermarkt bleken er nog 100 te zijn. Op het laatst zijn deze op eigentijdse wijze verkocht: het grootste deel via Marktplaats.

Eenvoudig begonnen in Binnendams in 1924, modern geëindigd op het Peulenplein in 2020, bijna 100 jaar in de kruidenierswaren en aanverwanten. Dank voor de service familie Timmer, aan heel veel dorpsgenoten. (red.)

HET PELGRIMSPAD – langs kerken, kruisen en kapellen

Alie van Lopik-de Jong

Pelgrims, zijn die er nog? Heel lang geleden gingen mensen toch op pelgrimstocht? Daar is de moderne mens inmiddels veel te nuchter voor en te ongelovig. Al wandelend nadenken over God en het leven om het Heilige te "ervaren". Dat doet niemand meer. Oh nee?

Sinds een aantal jaren ligt ons dorp, Hardinxveld-Giessendam aan het Pelgrimspad, het enige officiële Nederlandse Pelgrimspad. Geen pad dat in de Middeleeuwen platgelopen is door monniken, maar een pad dat uitgezet is door Wandelnet, een organisatie die inspeelt op de behoeften van de jachtige mens van deze tijd. De mens die weer verlangt naar rust. Of zoals in het eerste hoofdstuk van de wandelgids staat: *Pelgrimeren doe je om te bidden, om te genezen, om een ander mens te worden, om je leven te overdenken of om je hoofd leeg te maken. Het is meer dan gewoon wandelen, maar het valt niet mee om dit 'meer' te omschrijven.*

Het pad is 450 km lang en is LAW nr. 7. Er zijn in ons land namelijk zo'n 42 Lange Afstands Wandelingen uitgezet die je kunt lopen met een boekje in je hand waarin de routekaartjes en teksten met verhalen en anekdotes en de geschiedenis van de plekken waar je loopt. Vrijwilligers hebben rood-witte bordjes uitgezet en zo wordt het nog makkelijker om het juiste pad te volgen. Voor het vertrek is het verstandig om overnachtingsadressen te regelen, want aan het eind van een wandeldag in weer en wind of alleen al na een afstand van 20 tot 30 km met zware bepakking, is de zekerheid van een bad en een bed toch wel heerlijk. Het eerste deel van het Pelgrimspad start bij het Centraal Station Amsterdam. Amsterdam had vroeger een bedevaartcultus waar tegenwoordig ook weer zo'n 9000 mensen aan meedoen. Ze eren het Mirakel van Amsterdam, dat in 1345 plaatsvond. Het pad gaat het Groene Hart in en loopt via Gouda en Haastrecht, ook oude bedevaartsoorden door de Krimpener- en Alblasserwaard en doet dan ons dorp aan. Nog even langs de Giessen en Boven-Hardinxveld naar de laatste pelgrimsstad van het voornamelijk protestantse deel van deze voettocht, de stad Gorinchem, bekend om de Martelaren, om dan in Zuidelijk Nederland verder te gaan en te eindigen in 's Hertogenbosch. Het wonderlijke beeld van de Zoete Lieve Vrouw brengt daar jaarlijks 200.000 pelgrims op de been. In de Mariakapel worden dagelijks vele kaarsen aangestoken en geschenken achtergelaten als boetedoening of voor het verhoren van gebeden. Hier heerst duidelijk een andere cultuur dan boven de grote rivieren.

Het tweede deel van de Pelgrimsroute gaat via de Brabantse Kempen naar de Limburgse Kempen. Hier kom

je overal veldkruizen tegen, bronnen van oude en nog levende devotie. Kapellen waar mirakels zijn geschied. De belevingswereld van de middeleeuwse pelgrims komt hier tot leven. Het pad gaat via Sittard naar Maastricht. Deze stad is een meervoudig pelgrims-oord. In de eerste plaats voor de vroegmiddeleeuwse St. Servaas. Eens in de zeven jaar is er een heilighdomsvaart ter ere van hem en toont men al zijn relikwieën. Daarnaast kent Maastricht het Mariaheilighdom van Onze Lieve Vrouw Sterre der Zee.

Het Nederlandse Pelgrimspad is nu ten einde en sluit eventueel aan op internationale wandelpaden die ook uit het noorden komen en richting Santiago de Compostella gaan of eventueel naar Rome.

Route Nationale Pelgrimspad 1e deel

Tot slot een kleine anekdote.

Wekelijks komen aan het eind van de dag vermoeide pelgrims bij ons aan voor een bad en een bed. Onze B&B Spoor1880 ligt bijna op het Nederlandse Pelgrimspad en zodoende is het niet nodig dat zij nog een km of wat moeten omlopen voor een slaapplek, wat dikwijls het geval is. Op een middag belt een wat oudere dame aan, bepekt en bezakt. Zij zal de nacht bij ons doorbrengen samen met haar dochter die hier pas aanhaakt en nog met de trein moet arriveren. Mevrouw komt gelopen vanuit Groot-Ammers, dat is meestal de dagafstand. Ze draagt een grote

Pelgrimspad langs molens en Mariabeelden

Jacobsschelp op haar jas. We praten wat heen en weer en dan kijkt ze op haar horloge en zegt: "Oei, het is al half vijf. Waar is hier de kerk, dan kan ik nog voor vijf uur een stempel halen, anders is hij dicht". Ik zeg tegen haar: "De kerk is hier niet open, nooit open als er geen diensten zijn. U bent hier in het protestante deel van Nederland". "Oh, wat jammer", zegt ze, en ze pakt uit haar tas een stempelboekje. "Kijk", zegt ze, "overal waar ik overnacht ga ik naar de kerk en vraag ik om een kerkstempel, als bewijs dat ik als pelgrim langsgekomen ben". Ze pakt het stempelboekje uit haar tas en laat mij zien dat ze al een keer van Nederland naar Santiago de Compostela is gelopen. Overal waar ze onderweg geslapen heeft, kreeg ze een stempel en meestal was dat een kerkstempel. De volgende dag heb ik vergadering met het bestuur

van onze Historische Vereniging en vertel ik dit voorval. De voorzitter heeft in het kerkbestuur gezeten van de Herv. Kerk op de Dam en hij belooft mij dat hij eens zal vragen of er nog een stempel is, want niemand gebruikt bij de kerk nog stempels. Mijn man, Evert van Lopik, heeft ooit het kerkzegel ontworpen, dus dat zou helemaal mooi zijn. Maar zo mooi loopt het niet, van dat kerkzegel is geen stempel gemaakt, maar er is nog wel een oud stempel dat ik mag gebruiken voor het stempelboekje van de pelgrims. Hartelijk dank, toch ook leuk.

Het symbool van de pelgrim op weg naar Compostela is de St. Jacobsschelp. De oorsprong van dit symbool is niet helemaal duidelijk. De schelp wordt altijd afgebeeld met de sluiting aan de bovenkant, dus niet zoals het Shell logo waar de sluiting onderaan zit. De schelp wordt dikwijls aan de rugzak bevestigd of rond de hals gedragen. Verder is de schelp overal langs de route te vinden, op wegwijzers, kerken, huizen, enz.

Vroeger was de schelp ook een teken om zich als pelgrim herkenbaar te maken tegenover rovers; bij pelgrims was namelijk niets te halen. In de Middeleeuwen ontstonden langs de pelgrimspaden St. Jacobshospitalen, St. Jacobsheiligdommen en St. Jacobskerken. De pelgrims hadden een **geloofsbrief** bij zich en een **stempelboekje** waarop ze in deze gelegenheden telkens een stempel lieten aanbrengen. Tegenwoordig behoren de geloofsbrief en het stempelboekje nog tot de basisuitrusting van elke pelgrim. Zo kun je in elke gemeente een stempel gaan vragen bij de pastoor, de post, het hotel of het gemeentehuis. Vooral in Spanje heeft men dikwijls eigen, kunstig gemaakte stempels. De geloofsbrief wordt voorgelegd bij overnachting in een 'veilige plaats' en overal waar het nodig is om zich als pelgrim kenbaar te maken.

De uiteindelijke aankomst in Compostela kent enkele mooie rituelen: als je aan de hand van je stempelboekje kan bewijzen dat je in ieder geval de laatste 100 km gestapt hebt of de laatste 300 km hebt gefietst, krijg je een certificaat. Je dient dan ook te verklaren dat je de tocht vanuit godsdienstige of spirituele redenen hebt ondernomen. Sportieve redenen worden niet aanvaard.

Stempel voor de pelgrimspas

St. Jacobsschelp

Waar zijn ze gebleven?

Even voorstellen:

Dit keer twee heren uit Leerdam.

De heer Koorevaar (K.) komt voor Oud Hardinxvelders uit het vroeger zo bekende Café Topsy waar nu het Gezondheidscentrum staat. De heer Koorevaar zijn liefde lag niet in het café maar in het timmermansvak.

De heer Leenman (L.) is de zoon van Klaas Leenman, de laatste heel bekend bij Giessendamers. Vooral van de zondagsschool, de Ned. Herv. Kerk en het begrafeniswezen. Zijn zoon vertrok al jong uit het dorp en veel mensen zullen hem niet meer kennen. Daarom deze rubriek.

DE 10 VRAGEN

1. Deze serie heb ik genoemd: Waar zijn ze gebleven? Dan is mijn eerste vraag aan u, vanwaar uw keuze voor de stad Leerdam?

K. Mijn vrouw kwam uit Leerdam en zij wilde daar blijven wonen. Tja, wat kun je dan anders doen? Helaas is ze een half jaar geleden overleden.

L. Wij woonden destijds in Culemborg, waar ik ook werkte. Steeds meer collega's kwamen in onze wijk wonen. Niet onaardig hoor, maar mijn vrouw en ik zochten wat meer afstand.

2. Hoeveel jaren heeft u in Hardinxveld-Giessendam gewoond en in welk jaar vertrok u voorgoed?

K. 26 jaar heb ik in Hardinxveld gewoond en nu ben ik 84 jaar.

L. De eerste 16 jaar van mijn leven. Eigenlijk vertrok ik in september 1956.

3. Wat was de reden van uw vertrek?

K. Mijn huwelijk.

L. Mijn vader had een voorkeur, dat ik de Kweekschool zou volgen in Ede.

4. U kwam uit een dorp en u woont nu in een stad. Wat zijn de voor- en nadelen?

K. Ik kon hier direct goed wennen. Ik zie niet zoveel verschil. Leerdam is niet echt een stad. Ze praten hier ook plat.

L. Ik zie niet zoveel verschil tussen een dorp en ons leuke stadje.

5. Is het prettig om in de Glasstad Leerdam te wonen?

K. Hier woon ik in een mooie wijk, in Noord. En ik vind dat je hier heel gunstig in een soort driehoek zit van waar je naar Brabant kan, naar de Betuwe en naar de Alblasserwaard. Ik fiets graag naar de Pinkeveerse brug.

M. Jazeker, maar in Culemborg en Bennekom, eerdere woonplaatsen van ons, hebben we ook met genoeg gewoond.

6. Hardinxveld-Giessendam heeft 11 Rijksmonumenten, bungelt onderaan de landelijke erfgoedlijst en onderaan de lijst van groene gemeenten, toch vinden veel mensen het prettig wonen in ons dorp.

Ik kan mij voorstellen dat een mooie en inspirerende woonomgeving een belangrijke rol speelt voor het welbevinden van een mens. Hoe denkt u daarover, u kent nu het verschil.

K. Dat is waar. Hier is het erg mooi, vooral langs de Linge, maar dat is het in Hardinxveld ook langs de rivier en langs de Giessen.

L. Helemaal mee eens en het antwoord op vraag 5 zou ik hier kunnen herhalen.

7. Men zegt weleens dat een kind zich beter kan ontwikkelen wanneer het opgroeit in een stad. Hoe denkt u daarover?

K. Overal zijn mogelijkheden. Je moet er zelf op uit.

L. Mogelijkheden moet je in je leven zelf zoeken. In een grote stad liggen ze voor het oprapen. In onze woonplaatsen moest je er zelf je best voor doen. Ik heb niet de indruk dat wij of onze kinderen iets te kort zijn gekomen op dit terrein.

8. Waarschijnlijk heeft het wonen in Leerdam te maken gehad met uw beroep. Wat deed u voor werk en wat doet u nog?

K. Ik heb een timmeropleiding gevolgd bij de Merwede. Dat was meer meubelmaker in die tijd. Er was

Johanna Hommerson, dochter van Aart Hommerson en Annigje ter Leeden

toen ik begon heel veel vraag naar vakmensen en ik kon overal aan het werk. Ik was bij een bedrijf in Gorinchem en ik heb meegewerkt aan de bouw van het ziekenhuis van Leerdam. Toen het klaar was kon ik daar bij de Technische Dienst komen werken voor het Onderhoud.

L. Ik heb een baan gehad in het onderwijs: 4 jaar in Zeeuws-Vlaanderen, ruim 6 jaar Bennekom, daarna overgestapt naar het middelbaar onderwijs in Culemborg, eerst 10 jaar mavo, daarna Havo/VWO bovenbouw, met de laatste 10 jaar conrector Havo-bovenbouw. Bij elkaar ruim 25 jaar Culemborg. Ik ben nu 81 en dus al jaren met pensioen.

9. U bent opgegroeid in Hardinxveld-Giessendam, heeft dat invloed gehad op de keuze van uw studie of uw werk?

K. Nee, ik knutselde van kind af aan heel graag. Kommer van der Plas, de latere wethouder, woonde naast ons en hij heeft er voor gezorgd dat ik bij de Merwede kon komen. Ik heb wel zeven molens op de zolder staan. Allemaal in mijn vrije tijd gemaakt. Maar nu kan ik het niet meer. Ik zie slecht en ik heb nog wat andere klachten.

L. Ja, toch wel. Ik denk aan de Wilhelminaschool in Buitendams met de door mij zeer gewaardeerde onderwijzer Ritmeester. Ik denk aan het ULO-gebouw pal tegen de Rehobothschool, met docenten als Verhoef, Spoelstra, Van Es.

10. Als iemand voor de eerste keer naar Hardinxveld-Giessendam gaat en aan u vraagt wat zeker de moeite van het bezoeken waard is, wat geeft u hem/haar dan voor tips?

K. Ga eens kijken bij Den Hoek. Daar kijk je zo mooi op de Merwede. Ja, mijn hart ligt nog altijd in Hardinxveld. Ik heb daar zo'n leuke en fijne tijd gehad. Achter de Protestantse Bond voetballen en bij Jan den Toom, die had als eerste in de Peulenstraat televisie, de voetbalwedstrijd Ned - België kijken.

L. In ieder geval het museum 'De Koperen Knop', een boottochtje over de Giessen en verder zou ik 'Behouden en Bewaren' raadplegen.

Cafe Koorevaar

Suikerzakje

Wim Leenman in zijn jonge jaren

*Ouderlijk woonhuis van de heer Leenman.
Hij is daar opgegroeid. Adres: Lange Steeg. De nummers zijn in de loop van de tijd gewijzigd.*

KLINKT DIALECT LELIJK?

Piet Pols

Jazeker, dialect klinkt lelijk. Ja toch?

Al dat *ao, ae, aai, oi* is plat en onbeschaafd.

Hoewel, als je je oor eens over de grens te luisteren legt, dan hoor je ook nogal wat.

"Waar zijn we nu?" is in het Engels *"Where are we now?"* Wat uitgesproken wordt als *"Waer aor wie nouw?"*

Een ander voorbeeld: *"Mijn vrouw vraagt wat de juiste tijd is"*. In het Engels: *"My wife asks what is the right time"*. Uitspraak: *"Mai waif aasks, wot is dze rait taim"*. En niemand zegt dat Engels zo lelijk klinkt.

Het kan nog mooier.

In het Schots klinkt deze laatste zin als: *"Mij wife aasks, wot is dze rijt tijm"* met een keurige Nederlandse *"ij"*. De Engelsen vinden dit een lelijke platte klank. Wie heeft gelijk? Wat is lelijk?

Nog een voorbeeld: *"Daar is de waterval"* is in het Engels *"There is the waterfall"* Dit wordt uitgesproken als *"Dzaere is dze waoterfol"*.

Maar je kunt ook naar het Duits kijken. *"Mijn eigen kleine huisje"* is in het Duits *"Mein eigenes kleines Häuschen"*. Dat klinkt als: *"Main aigenes klaines hoi-sjen"*. En niemand vindt dat lelijk.

"Waar is mijn vader?" is in het Zweeds: *"Var er min far?"* en dat spreek je uit als: *"Waer aer mien faor?"* En iedereen zegt, dat Zweeds zo mooi klinkt? Hoe zit dat toch?

In de familie had ik een tante Aodrie. Sommigen vonden dat plat uitgesproken, want ze heette Adri. Maar de naam van de bekende filmster Audrey Hepburn spreek je precies eender uit.

Een klank die men in de eigen taal lelijk vindt, is in een andere taal ineens niet lelijk meer.

Hoe zit dat?

Om dit te verklaren moeten wij zo'n 500 jaar teruggaan in de tijd toen bestonden er in Nederland alleen maar dialecten. Men kreeg echter steeds meer behoefte aan een algemene standaardtaal o.a. voor staatsstukken en de Bijbelvertaling in het Nederlands. Een gezelschap Hollandse taalkundigen heeft toen een standaard Nederlands geconstrueerd. Deze taal werd ook gebezigd op de universiteiten. Gevolg: dokters, dominees en rechters beheersten en gebruikten het Standaard Nederlands (SN). Ze spraken dit ook graag om zich te onderscheiden van de gewonere mensen. Overal kwamen meer mensen, die ook wilden laten horen dat ze niet bij het gewone volk behoorden en zij gingen over op het SN. Op zich is het

natuurlijk een goede zaak dat we op school SN leren en dat boeken en kranten in die taal worden gedrukt. Het is echter tekenend dat men de standaardtaal ABN (Algemeen **B**eschaafd **N**ederlands) ging noemen. Dialectsprekers waren opeens onbeschaafd volgens de SN sprekende bovenlaag en dan krijgt het dialect al gauw het stempel van "plat" en "lelijk".

Zo zijn er mensen die neerkijken op het Twents. Maar als 500 jaar geleden het economische en politieke zwaartepunt van ons land in Twente had gelegen, zouden wij nu allemaal Twents spreken en zou neergekeken worden op de Hollandse tongval.

Hernieuwde waardering

Door de grote invloed van de media, met name de televisie, verdwijnt het dialect steeds meer bij de jongere generaties. Tegelijkertijd groeit het bewustzijn, dat het dialect geen slordige verbastering is van het Nederlands. Dialecten zijn veel ouder dan het SN en bewaren een grote taalrijkdom. Daarom zeggen taalwetenschappers dat dialect een belangrijk historisch cultuurgood is. (Meertens Instituut) Het is van belang om dit vast te leggen voor het wegzakt in de vergetelheid.

De Stichting Streektaal Alblasserwaard en Vijfheerenlanden probeert hier een steentje aan bij te dragen door het verzamelen en vastleggen van dialectwoorden en -uitdrukkingen. Maar ook door het uitgeven van boeken en voorheen door de uitgave van het tijdschrift 'De Mauwerd'. Als je bij Google intikt <Giesdams dialect> vind je gemakkelijk de website van Streektaal A & V met heel veel informatie over de historische taalverschijnselen in onze streek.

AFRIKAANS + recept

Alie van Lopik-de Jong

Aansluitend op het artikel van mijn collega bestuurslid van Streektaal Alblasserwaard & Vijfheerenlanden een recept in het Afrikaans. Is het Afrikaans dan ook een Nederlands dialect? Beslist niet, het is een officieel erkende taal en behoort tot de West-Germaanse talen die hoofdzakelijk in Zuid-Afrika gesproken wordt. Het is een dochtertaal van het Nederlands, ontstaan uit 17e-eeuwse Nederlandse dialecten en werd vroeger Kaaps-Hollands genoemd. Maar de mensen die het Nederlands naar Zuid-Afrika brachten waren waarschijnlijk wel dialectsprekers. Zij spraken de Hollandse en Zeeuwse dialecten van die tijd en daarna ontwikkelde dat verder op een heel eigen manier. Er kwamen Maleise invloeden, de taal van de werkkrachten die daarheen zijn gehaald en woorden en klanken uit de talen van de inheemse bevolking. De taal die toen ontstond tussen al die groepen mensen vanuit allerlei culturen was een spreektaal, men moest elkaar kunnen begrijpen. En zo ontstond het Afrikaans.

Je hoort mensen hier in Nederland vaak zeggen: "Wat een grappig taaltje, dat Afrikaans. Je verstaat het zo makkelijk, een beetje kinderlijk Nederlands". Vergis je niet. Als autochtone Zuid-Afrikanen onderling met elkaar in gesprek zijn en je bent niet gewend aan die taal, dan versta je er niets van. Dat komt omdat ze de klanken anders uitspreken dan wij. Ze gebruiken neusklanken die wij niet kennen en ze hebben bepaalde klanken overgenomen uit het Portugees, bijvoorbeeld de uitspraak van de letter -oo-. Dan is hun taal doorspekt met 'exotische' leenwoorden en tegenwoordig spreken ze onderling ook Afrikaans – Engels in hetzelfde gesprek. Men gaat heen en weer van Afrikaans op Engels, omdat Engelstalige Zuid-Afrikanen en Boeren niet meer vijandig tegenover elkaar staan en elkaars vrienden of burens zijn.

Het Afrikaans lezen is makkelijker dan het beluisteren. De taal leren is eenvoudiger dan het Nederlands omdat de werkwoord uitgangen, waar nogal wat Nederlanders zelf mee worstelen als ze schrijven in hun eigen taal in het Afrikaans bijna allemaal afgeschaft zijn. Ze gebruiken alleen de stam. 'Lopen' gaat dan zo:

ek loop	ek het geloop
jy loop	jy het geloop
hy, sy, dit loop	hy, sy, dit het geloop
julle loop	julle het geloop
hulle loop	hulle het geloop

Sinds de VOC de Kaap als tussenstop innam op weg naar Indië ontstond hier in het uiterst zuidelijke puntje van Afrika deze nieuwe variant op onze taal. De officiële taal bleef lange tijd het Nederlands. De taal die men op school onderwees en de taal die men schreef. De taal van de rechter en de taal van de dominee en de Bijbel. Sinds 1925 is het Afrikaans pas erkend als officiële taal en niet enkel meer als spreektaal. In 1936 kwam de eerste Bijbelvertaling ook uit in het Afrikaans.

In Zuid-Afrika houdt men het Afrikaans graag zuiver. Dat komt omdat het land veeltalig is. Geen leenwoorden uit het Engels, maar zoveel mogelijk nieuwe Afrikaanse woorden. Door de oorlogen tussen de Engelsen en de Boeren en de haat onderling in het begin van de 20e eeuw ontstond ook een taalstrijd. Wij nemen veel woorden klakkeloos over uit het Engels, zeker die uit de computerwereld. Maar Zuid-Afrikanen zoeken daar eigen woorden voor, terwijl iedere Zuid-Afrikaan vloeiend Engels spreekt, houden ze hun Afrikaanse taal liever zuiver.

hacking	- stelselindringing	smiley	- lagbekkie
browser	- webblaaier	gamer	- kuberspeler
software	- sagteware	laptop	- skootrekenaar
offline	- afgeskakel	screensacver	- sluimersker

Vandaag zijn er nog zeven miljoen Afrikaanstalige moedertaalsprekers in Zuidelijk Afrika, meer kleurlingen dan blanken, want ook in Namibië en Botswana spreken nog veel mensen Afrikaans. Zuid-Afrika heeft 11 officieel erkende talen. Twee talen zijn van Germaanse oorsprong, het Afrikaans en het Engels, de andere talen zijn Bantoetalen: Zuid-Ndebele, Noord-Sotho, Zuid-Sotho, Swazi, Tsonga, Tswana, Venda, Xhosa en Zoeloe. Verschillende van deze talen zijn zgn. klicktalen. Het Nederlands is de enige taal die in de loop der tijd in Zuid-Afrika zijn officiële status heeft verloren.

Charivarius

Dat onze taal ingewikkeld is om te leren ervaren buitenlanders die hier komen wonen en docenten die hen de taal onderwijzen, zgn. NT2 docenten. Opeens ga je over woorden nadenken die je als kind spelenderwijs hebt geleerd en hebt overgenomen van je ouders en de mensen om je heen. Charivarius maakte dat jaren geleden al duidelijk in een grappig gedicht. Tegenwoordig zouden we de gedichten die deze taalkundige meestal schreef, rekenen tot het genre van het 'light verse'.

Gerard Nolst Trenité was een Nederlandse letterkundige, anglist en taalcriticus die publiceerde onder het pseudoniem Charivarius. Onder eigen naam was hij auteur van schoolboeken. Utrecht, 20 juli 1870 – Haarlem, 9 oktober 1946.

Taalrijm (verkort)

Opgedragen aan de vreemdeling die Hollands leert.

O, vreemdeling, die onze taal bestudeert,
lees verder, ik wed dat mijn rijm je wat leert.
'k Hoop niet, dat de studie je tegen zal vallen.
Zo zegt men bal – ballen, maar, ach! niet: dal – dallen.
En 't enkelvoud, vreemdeling, van koeien is: koe.
Maar de boef draagt wel boeien, de drenkeling geen boe.
En Vondel, je weet het, schreef prachtige reien,
maar niemand bestelt in een lunchroom ooit eien.
En kinderen is niets, noch ook winderen – wel lammeren,
wel: wortelen, geen eikelen, noch borstelen of kammeren.
Zo kom je vanzelf op de lastige paderen:
rad – raden? Stad – staden? Is vad stam van vaderen?
Ook heb je wel potten, maar nergens zijn slotten.
En niemand zegt roten, marmoten of oten.
De boer houdt geen haanders, maar zeker wel hoenderen,
en draagt op het land meestal klompen – nooit schoenderen.
Het meervoud van krent is eenvoudig krenten.
Maar: vent in het meervoud, is kerels – niet venten.
Ook d' uitspraak is soms nog een moeilijk ding
immers: beving je ooit van de angst een beving?
En hoorde j' ooit iemand in 't Hollands bevelen,
een vocht naar een lager staandvat te hevelen?
Al schrijf je ook Gorinchem, spreek het uit: Gorkum
maar schrijf in vergissing niet Worinchem voor Workum.
Misschien ben je 't Hollands in zover al meester,
dat je heester niet zomaar laat rijmen op zeester.
En rijmt dit precies: "Als Marie gelei maakt,
dan vind ik dat die naar een spiegelei smaakt?"
Dus leer lieve lezer, de les uit mijn lied:
het Hollands is heus nog zo makkelijk niet.

BESSIE-BEDERF (Bessen verwennerij)

Die Franse vlatert clafoutis lijk op die oog na 'n deftige pan met sagtevrugte en bessies, maar dis baie eenvoudig om te berei.

CLAFOUTIS – Franse vlatert

Bereidingstyd: 20 minute, plus weektyd

Baktyd: 35-45 minute

Oondtemperatuur: 180°C

Benodigdheden:

400 g van een of meer van die volgende vrugte: pruime, frambose, vye, kersies, nektariens en/of appelkose

30 ml likeur soos Kirsch of brandewyn (als jy nie alkohol wil gebruik nie, week die vrugte in 15 ml rooswater)

15 ml strooisuiker

Versiersuiker en dikroom of roomys vir voorsit

BESLAG

3 ekstragroot eiers

1 eiergeel

250 ml room

200 ml melk

90 g koekmeel

3 g bakpoeier

105 g strooisuiker

knippie seesout

Bereiding:

- Meng die vrugte en week dit vir 'n uur in die likeur.
- Smeer 'n ronde oondbak met die sagte botter en strooi die suiker eweredig oor die bodem.
- Versprei die vrugte in 'n eweredige laag bo-op, Voorverhit die oond.
- Maak die beslag. Klits die eiers, room en melk saam en hou eenkant. Sif nou die meel, bakpoeier, strooisuiker en seesout saam. Klits die vloeistof geleidelik by die droë bestanddele tot 'n gladde beslag vorm.
- Giet die beslag oor die vrugte en bak vir 35-45 minute of tot opgepof en hier en daar ligbruin. Sif die versiersuiker oor en sit voor met 'n lepel dikroom of roomys.

Tot zegen van den boerenstand

Hoe de boeren in de Giessenlanden hun toekomst ter hand namen 1895 – 1925

Klaas de Boer

Begin van dit jaar verscheen *Tot zegen van den boerenstand* van de hand van Klaas de Boer (oud bestuurslid van onze Historische Vereniging). In 1981 gepubliceerd als uitkomst van een studie aan de Rijksuniversiteit Utrecht. De eerste druk verscheen in een oplage van 2500 bij Uitgeverij Matrijs in Utrecht. Deze nieuwe uitgave is een licht bewerkte herdruk.

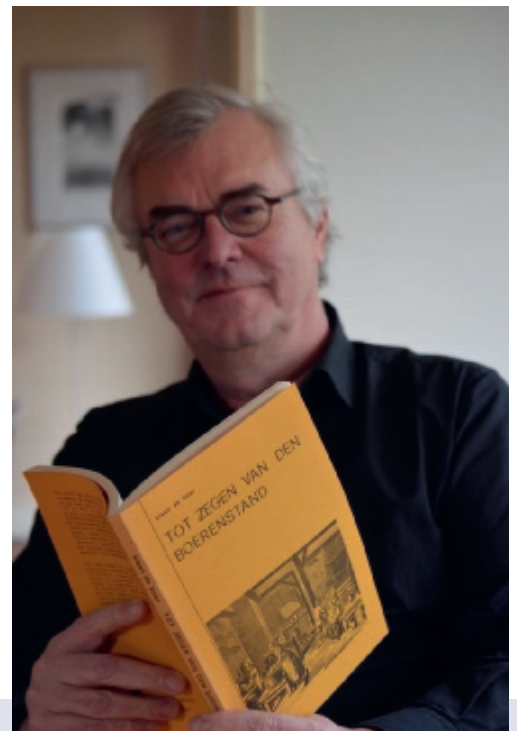
In het boek gaat het over de ontwikkelingen die het boerenbedrijf in de Alblasserwaard rond 1900 mee maakte. Het boek is een studie die gedaan is voor de Universiteit van Utrecht.

In het boek worden de veranderingen beschreven van het boerenbedrijf in de Alblasserwaard tussen 1895 en 1925. Er gebeurde toen veel in economisch en sociaal Nederland. De industrialisatie nam een grote vlucht en daarmee samenhangend het vervoer. De agrarische sector vond bij deze ontwikkeling aansluiting door eigen initiatieven. Overal werden coöperaties gesticht die zich bezighielden met import van veevoer en kunstmeststoffen, met verwerking van zuivel of andere producten en met financiering. De boeren in de Giessenlanden, die aan het mooie riviertje de Giessen veelal bestonden van veeteelt, namen hun toekomst ook ter hand. Dit boek vertelt hoe zij zorgden dat in en rond het huidige Giessenburg zuivelfabrieken, een

graanmaalterij, Boerenleenbanken en ook een verzekeringsmaatschappij op coöperatieve basis werden gesticht. Doel was de verbetering van hun bedrijfsvoering. Maar onderhuids waren ook tegenstellingen te zien, langs lijnen van familie en geloof.

Klaas de Boer (1953) studeerde sociale en economische geschiedenis. Hij is geboren in Giessenlanden en groeide op aan de Giessen, waar zijn vader dierenarts was. Na zijn studie was en is hij werkzaam in de uitgeverij-sector.

Omslagafbeelding: Evert van Lopik; Omslagontwerp: Studio Jan de Boer; 130 pagina's; verschenen bij uitgeverij AMERSTONE te Amersfoort, een bedrijf van de schrijver; prijs € 17,90 kdeboer@amerstone.nl

Klaas de Boer

Graanmaalterij Giessenburg

Uit de oude fotodoos van.....

Dit keer de beloofde foto uit de fotodoos van Lia van Houwelingen.
Het afscheid van ds. Haring op 4 november 1943. Een schoolfoto waar veel bekenden op te zien zijn.

Er staan vier volwassenen op.

Links: ds. Haring en mevr. Benders-ten Napel – rechts: W. Bohré en G. Tukker

Joke Hessels, Adry den Breejen, Joosje Rikkers, Janny den Breejen, Corrie Dekker, Teuntje Advocaat, Nel de Waal van Dijk, Dora Hessels, Wil Verspuij, Heily Boogaard, Anna den Breejen, Mary Boxman.

Arie Boer, Nely de Groot, Bertha Leenman, Tinie de Bruin, Cootje Versluis, Corry Hoogendoorn, Annie Bezemer, Annie Koorevaar, Willie Vlot, Kees van Vessem, Barend Aanen.

Jopy Buyk Ld., Jopy Buyk Ad., Jannie Dubbeldam, Piets Aanen, Nijsje Dekker, Wil van Dam, Janny Mulders, Adry van Houwelingen, Wil van der Vlies.

Arie Dubbeldam, Gerrit Bogaard, Huib van der Meyden, Gerrit Dame, Hans van Herwaarden, Arie Dubbeldam Gz., Jo van Kekerix, Leen Faro, Wim van Kekerix, Arie Rikkers, Piet van Dam.

Jacob Brandwijk, Bertus Faro, Jaap Rikkers, Teus van Dijk, Kees Kooy, Gert van der Aa, van Houwelingen, Gert van Dijk, Peter van Dam, Frank de Jong.

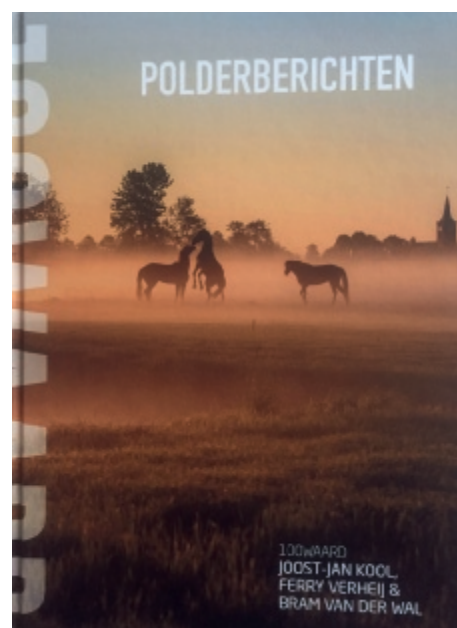
Polderberichten 100Waard

Joost-Jan Kool, Ferry Verheij & Bram van der Wal

Polderberichten is een boek met verhalen en beelden - berichten - met als startpunt de polder, veelal de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden. Polderberichten is de opvolger van 100Waard, een boek van Ferry Verheij en Bram van der Wal over de streek en haar bewoners.

Verhalen, columns, onderbroken door foto's met een eigen thema, allemaal berichten gemaakt door mensen uit de polder, meestal over mensen in de polder. Zo herkenbaar: de scholen, boerderijen en het dagelijkse leven in deze polders. Maar Polderberichten leest ook geweldig in de stad... Soms komen de berichten van de makers van ver buiten de streek. Het gaat vrijwel altijd over gewone mensen. Niks meer dan de ander; zo zijn we dat immers gewend in de polder.

Het is boeiend om te lezen en te bekijken, dit waardevolle boek. Te koop in de boekhandel.

De Bonkelaar

Michiel van Houselt

Het Gemeenschapscentrum De Bonkelaar was in de jaren 1970, '80 en '90 de "trots van Sliedrecht". Dit theater heeft tumultueuze en roemrijke jaren van jolijt beleefd in die periode. Dat is de reden dat de schrijver van dit imposante boek, Michiel van Houselt, de archieven is ingedoken en naarstig aan het schrijven en samenstellen is geraakt. En dit is het resultaat: een boek vol verhalen en foto's, interviews en gesprekken met mensen die in De Bonkelaar werkzaam zijn geweest. Ook artiesten, gebruikers/huurders met persoonlijke anekdotes, bedrijfsjubilea, muziekkorps- en koorconcerten, alles komt samen in dit unieke boekwerk.

De eerste oplage bevat 500 stuks. Het ligt in de boekhandel voor € 29,95. Ook te bestellen via: m.houselt@chello.nl

JAARBOEK DORDRECHT 2021

We zijn vertrokken...

De Jodenvervolgung in Dordrecht 1940-1945
Historische Vereniging Oud Dordrecht

Kees Weltevrede

Ook dit jaar is er weer een prachtig, goed gedocumenteerd jaarboek verschenen van de Historische Vereniging Oud Dordrecht. De titel spreekt al voor zich, in Dordrecht zijn tijdens de oorlogsjaren ook veel Joden vervolgd en gedeporteerd en slachtoffer geworden van het Naziregime. Gedeeltes van gevonden en bewaarde dagboeken, verhalen van overlevenden en familie, foto's, afschriften van documenten en archiefmaterialen hebben er toe bijgedragen dat dit een goed leesbaar en interessant boek is geworden. De schrijver Kees Weltevrede, jaren leraar geschiedenis, heeft een mooie prestatie geleverd. Het is een aanwinst voor de Historische Vereniging Oud Dordrecht, zeker in het kader van de herdenking van 75 jaar bevrijding vorig jaar.

Het boek is te bestellen bij genoemde vereniging.

ARCHEOLOGISCHE KRONIEK Zuid-Holland

De belangrijkste opgravingen en vondsten uit 2019

51e jaargang | 2020

In november 2020 verscheen de jongste editie van de Archeologische Kroniek Zuid-Holland. Een rijk geïllustreerd overzichtswerk van archeologische ontdekkingen uit onze provincie.

Zuid-Holland heeft een rijk bodemarchief. Hoewel de wet voorschrijft dat dit zoveel mogelijk in de bodem bewaard en beschermd moet blijven, is dit niet altijd mogelijk. De ruimtelijke druk in de provincie is groot en daarom vinden er geregeld archeologische opgravingen plaats. Soms neemt de uitwerking van zo'n opgraving enkele jaren in beslag.

Om toch een actueel inkijkje te kunnen geven in de recente ontdekkingen, geeft het Erfgoedhuis Zuid-Holland jaarlijks de Kroniek uit.

In deze editie wordt aandacht besteed aan de vondst van twee wapenhandschoenen uit de tijd van de Hoeksche en Kabeljauwse Twist. Deze zeldzame objecten, die min of meer bij toeval werden gevonden, spreken zeer tot de verbeelding. Ze geven ons inzicht in een veldslag die uit de overlevering bekend was, maar waar nooit eerder archeologisch bewijs voor werd gevonden.

Ook in Hardinxveld-Giessendam zijn in december 2018 op de locatie van het stoomgemaal langs het Kanaal van Steenenhoek opgravingen uitgevoerd. Het Waterschap Rivierenland is van plan hier een nieuw gemaal te bouwen. Bij de opgraving zijn meerdere resten van herbouw en verbouw van het gemaal gevonden, dat van 1818 tot midden 20e eeuw vrijwel ononderbroken in werking was.

Het duidelijkst herkenbaar is de fundering van de achtkantige vijzelmolen uit 1819, met een wateraanvoer (lager polderniveau) aan de zuidzijde en een afvoer aan de noordzijde (hogere kanaalniveau). Kortom, het geheel werd in 1987/88 tot aan het maaiveld gesloopt, waarbij een groot deel van het puin in de diverse openingen van de funderingen werd gedeponeerd.

Interesse in deze kroniek?

Bestellen kan bij het Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Prijs: € 19,95

Ga naar de website: www.erfgoedhuis-zh.nl/kroniek

WAT IN 2021 NOG REST...

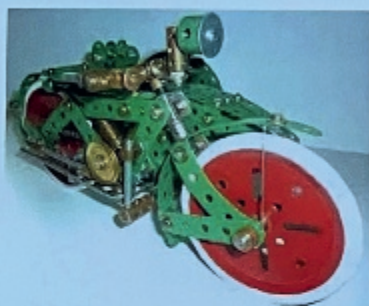

Museum De Koperen Knop was in 2020 en 2021 drie keer gesloten. Dat gaf ruimte om tijd te maken voor de toekomst. Wat volgde was groot onderhoud en een fikse schoonmaakactie. Nu is De Koperen klaar om weer publiek te ontvangen. Welkom!

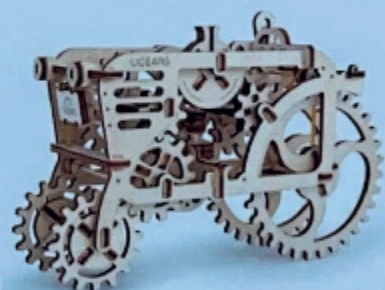
TECHNIEK

VOOR JONGENS & MEISJES

26.06 t/m 18.09.2021

Veel Bouwdozen en materiaal. Uit de kindertijd van toen; nog steeds in trek. Een expositie vol herkenbare dingen.

Verschillende soorten van uiteenlopende merken. Meccano, Lego, Fisher, Ugears, Mobaco en meer. Met knutseltafel, detectivespel, lezing en workshops.

TEXTIELGOED

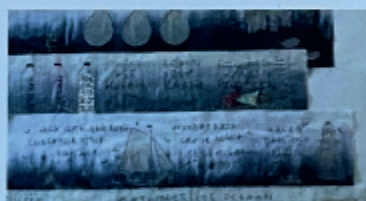
GEMAAKT - GEMERKT

25.09 t/m 13.11.2021

Aansluitend op de eigen textielcollectie antieke stoppen en merklappen.

Vijftig textielkunstenaars uit heel Nederland halen inspiratie uit deze antieke voorbeelden.

Ze maakten speciaal voor deze expositie eigentijdse en moderne versies.

Het resultaat is een prachtige eigentijdse collectie textiele kunst, gebaseerd op uniek en eeuwenoud cultureel textiel erfgoed.

MOOI ROOD

DE WARMSTE KLEUR

vanaf 27.11.2021

De kleur rood centraal stellen, is de opdracht bij de deze expositie, want rood is meer dan warmte en liefde.

Een boeiend geheel: 25 bekende en minder bekende gastconservatoren geven hun eigen visie op rood.

DENKEND AAN HOLLAND

Den Hanekeer

**ALBLASSERWAARD-VIJFHEERENLANDEN
DIT PRACHTIGE LANDSCHAP HEEFT OOK
UW AANDACHT NODIG. NU EN STRAKS.**

**ER VERANDERT VEEL EN DAT IS GOED.
MAAR U EN WIJ WILLEN DAAR WEL EEN
STEM IN HEBBEN...**

ONS LEEFBAAR PLATTELAND

Daarvoor is dit project bedoeld. In fase I is de publiciteit gezocht. nu is het tijd voor fase II, om het landschap te gaan beleven. Ons eigen landschap bezien, beluisteren, ruiken, voelen... Dat kan op de volgende manieren:

- De streek bezoeken: te voet, op de fiets, met de auto of anders.
- Er komt een grootse fotowedstrijd met als titel: water – wind – wolken.
- Op meerdere plaatsen komt een expositie over het landschap.
- Er verschijnt een leuk gevarieerd cadeauboek.
- Er zijn teken-, schilder-, verhalen- en gedichtenworkshops en -wedstrijden.
- De knotwilg wordt weer in ere hersteld, als belangrijke boom voor mens en dier.
- Ook gaan we nog een heleboel andere leuke dingen bedenken.

EEN PROJECT OVER DE MOOISTE STREEK VAN NEDERLAND...

Deze eindfase start 1 mei 2021 en loopt tot 31 december 2022.

Er is veel te doen. Extra hulp van vrijwilligers is van harte welkom. Heeft u interesse of een idee? Laat het weten.

Gesteund door de hele streek, gedragen door de inwoners en met subsidie van de provincie Zuid-Holland, de gemeente Molenlanden en anderen.

meer informatie kijk op WWW.DENHANEKER.NL
reacties mail naar DJTEKST@PLANET.NL

LA CARRIOLA

tekst &
advies

Dick de Jong | 06-22845889 | djtekst@planet.nl

NODIG BEZOEKERS UIT OM DEEL TE NEMEN, NIET ALLEEN TE KIJKEN

GROEN VERBINDT

Met in totaal 1,5 miljoen euro subsidie wil de Provincie Zuid-Holland de groenbeleving bevorderen en de recreatie in de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden vergroten. Er zijn ruim 25 projecten gestart, waaronder Denkend aan Holland. Vanuit de subsidieregeling wordt maximaal 50% van de projectkosten betaald. De rest komt uit cofinanciering, voor een deel door de inzet van vrijwilligersuren.

PROJECT DENKEND AAN HOLLAND

In 2017 heette het: Tentoonstelling Het Landschap van de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Voor goede publieksbekendheid werd de naam: Denkend aan Holland. Het initiatief komt van Den Hâneker. Projectleider is Dick de Jong, gastheer van het landschap A-V, die de werkzaamheden deels verricht via zijn bedrijf La Carriola tekst & advies.

FASEN

In de publiciteitsfase is een aantal introducerende activiteiten gerealiseerd. Een expositie in Museum De Koperen Knop met drie onderwerpen over de ontwikkeling van de streek: de ruilverkaveling, de knotwilg en de hennepsteelt. Een fotowedstrijd met meer dan 300 inzendingen, diverse presentaties en het plaatsen van collages in Kinderdijk. En ook nog diverse andere activiteiten.

TENTOONSTELLING VAN HET LANDSCHAP

Deze tentoonstelling is geen museale opstelling in een gebouw. Het landschap zelf is de expositie. Met alles wat erbij hoort: vorm, ontstaan, geschiedenis, gebruik, waterhuishouding, elementen. Op verschillende plaatsen en verbonden door routes. Ontdekken en herkennen van de eigen leefomgeving, het landschap en haar geschiedenis. Beleving van de landschappelijke waarden. Het gaat om het verhaal van het landschap.

SAMENWERKING

Iedereen kan aan het project meedoen. Door mee te werken als vrijwilliger, door als bedrijf of instelling tijdelijk een presentatie of landschapskunst te doneren. Ook de overheid, de recreatieve sector, musea, natuur- en vogelwachten, archeologische werkgemeenschap, historische verenigingen en tal van instellingen, die zich betrokken voelen. Het gaat om erkenning van de leefbaarheid van het platteland en erbij betrokken zijn.

ACTUALITEIT

Alles is in ontwikkeling, de recreatie groeit en van alles wordt anders. Daarom moet de cultuurhistorie worden beschermd. Moeten alle landschapselementen hun 'verhaal' kwijt kunnen. Dit project schat ze op waarde en toont hun belang. Zo wordt de streek beleefd en gewaardeerd. Is er draagvlak voor behoud, maar vooral ook voor ontwikkeling. Daarmee ontstaat het verhaal dat telkens weer wordt verteld en doorgegeven aan de volgende generaties; van ouder op kind. Door het eigen landschap te zien!

DE ALBLASSERWAARD-VIJFHEERENLANDEN IS VAN ONS

Schenkeningen

Ereteken voor orde en vrede met certificaat, uitgereikt aan Pieter den Breejen. Ingeleverd door Ad den Breejen, Rembrandtstraat 59 te Boven-Hardinxveld

Deze foto bracht Lia van Houwelingen als aanvulling voor ons archief

UITGAVEN IN DE HISTORISCHE REEKS EN SPECIALE UITGAVEN VAN DE HISTORISCHE VERENIGING HARDINXVELD-GIESSENDAM

*met een x gemerkte
uitgaven zijn uitverkocht

1. Buitendams 4 (1778-1978)	€ 2,25	43. 150 Jaar Openbaar Onderwijs In Hardinxveld-Giessendam	€ 8,90
2. Molens van Hardinxveld-Giessendam	€ 3,85	44. Merwedegijzelaars, slachtoffers van de razzia van 16 mei 1944 (uitg. 2010)	X
3. Den Eendenbout (opgraving in een woonheuvel)	€ 3,85	44a. Merwedegijzelaars, slachtoffers van de razzia van 16 mei 1944 (herziene uitgave, oktober 2020)	€ 8,95
4. Het stoomgemaal	X	45. Marius Donk, leven en werk van een gedreven architect	€ 8,50
5. Makelaars van Hardinxveld-Giessendam	€ 3,85	46. Winkels op de Buurt	€ 8,50
6. Buitendams 118 (Giessendamse boerden])	X	47. '75 jaar vrijheid langs Merwede en Giessen' (maart 2020)	X
7. 700 jaar Dam	€ 3,20	Overige uitgaven	
8. Parlevinkers	X	- Het Verleden Nu (fotoboek)	€ 11,35
9. Rondom de Giessen	X	- Buitendams huis-ter-om-op	X
10. Swets tabak en daar blijf ik bij	€ 6,60	- Een wandeling door Binnendams	€ 6,80
11. Hardinxveld en Giessendam in de Franse Tijd	€ 5,65	- Van Geslacht tot Geslacht... (uitgave van de Hervormde Kerk Giessendam en Hardinxveld)	€ 5,00
12. Café Schalk	€ 5,65	- Hardinxveld en Giessendam, van vissers- en hoepmakersdorpen naar industriegemeente	X
13. 100 Jaar boemelen	X	- Hardinxveld en de riviervisserij	X
14. De Hongerwinter	€ 6,60	- Rehobothschool 1860-1985	X
15. De Hennepteelt	€ 4,40	- Van hondekarren en hobbelbussen	X
16. Het kleine monument in Hardinxveld-Giessendam	€ 5,45	- Anders nog iets (neringdoenden en bedrijven)	€ 2,25
17. Dijken en doorbraken	X	- Dr. Aris Graftdijk, Photographie	€ 11,35
18. Aan d'n dijk	X	- Herberg De Zwaan	€ 15,90
19. Gemeentehuizen van Hardinxveld-Giessendam	€ 2,25	- Onder ons gezeed	X
20. levers tussen Kaai en Klovee ... deel I	X	- Het verhaal van de dijk	€ 7,95
21. Aart van Bennekum, kunstenaar	€ 6,80	- Hoeke Doeme?	€ 7,95
22. Herinneringen aan oorlogstijd	X	- Dvd Dorpsfilm 1953	X
23. 100 Jaar Nederlandse Protestantenbond	X	- Hardinxveld-Giessendam in de Jaren 50 (nog te koop in Museum De Koperen Knop)	€ 15,00
24. levers tussen Kaai en Klovee, deel II	€ 6,80	- Gekleed in de Waard	€ 12,50
25. Uit de pen van tante	€ 6,80	- Dvd Bommen op de Buldersteeg	€ 10,00
26. De watersnood van 1953	X	- Autobusverkeer in de Alblasterwaard en de Vijfheerenlanden 1905-1945	€ 15,00
27. Schuttevaer en Binnenvaart	X	- Bakkersboek Broodnodig, 100 jaar bakkers in H-G	€ 15,00
28. De Crisisjaren In Hardinxveld en Giessendam	X	- Helsluis (jeugdboek)	€ 7,50
29. Vrouwenrecht en liberalisme aan de Merwedijk	€ 6,60	- 'Van Burenhulp tot Onderneming, begraven in Hardinxveld en Giessendam'	€ 18,50
30. De 50ste mei	X	Uitgaven van de Stichting Dorpsbehoud	
31. De samenvoeging van Giessendam en Hardinxveld	€ 8,85	- Van boodschappen doen naar winkelen	€ 2,25
32. C. Baardman, de schrijver en zijn werk	€ 7,95	- De Heggen en de Steggen (tweede druk)	€ 7,95
33. Het Langeveer	€ 6,60		
34. De Indiëgangers	€ 12,50		
35. 1899-1999 Nieuws van honderd Jaar geleden	€ 6,80		
36. De Peulenstraat in 1950	X		
37. Groeten uit Giessendam	€ 8,25		
38. De historie van het pand Buitendams 4	€ 6,50		
39. Nievers was den dijk echt recht	€ 9,20		
40. Groeten uit Boven-Hardinxveld	€ 8,90		
41. Kleine zaken van een kleine kerk, Gereformeerden in Hardinxveld	€ 9,80		
42. Groeten uit Beneden-Hardinxveld	€ 8,90		

Alle uitgaven zijn, tenzij uitverkocht, verkrijgbaar op de volgende adressen:

Historisch Informatie Centrum, Peulenstraat 243. **Elke zaterdagmorgen van 10.00-12.00 uur.**

Secretariaat Historische Vereniging, Buitendams 77. **Maandag t/m vrijdag.**

Museum De Koperen Knop. **Woensdag t/m zaterdag van 13.00 tot 17.00 uur.**

Boekhandel Ritmeester, Rembrandtstraat 29. (beperkt aantal uitgaven)

*Het bestuur wenst u
een mooie zomer toe!*

